

KELET-KÖZÉP-EURÓPA

A V4-ek együttműködése

A Visegrádi Együttműködés megalakulásának 35. évfordulója alkalmából Magyar Péter miniszterelnök 2026. június 23-ára csúcstalálkozót hívott össze a gödöllői Grassalkovich-kastélyba. A meghívásra a résztvevők még a találkozó előtt egy humoros, Jerevánban készült közös fotóval reagáltak, amelyhez a következő feliratot fűzték: „A három muskétás várja a negyediket.”

A gödöllői csúcstalálkozón Donald Tusk lengyel, Robert Fico szlovák és Andrej Babiš cseh miniszterelnök vett részt, a házigazda pedig Magyar Péter, Magyarország miniszterelnöke volt.

A tárgyalások egyik témája az volt, hogy új lendületet adjanak az 1991-es visegrádi nyilatkozatban is megfogalmazott célkitűzésnek: az észak–déli közlekedési infrastruktúra fejlesztésének. Ennek részeként felmerült egy Varsót, Prágát, Pozsonyt és Budapestet összekötő nagysebességű vasútvonal megépítése is, amelynek előzetes terveit Magyar Péter átadta partnereinek.

A felek megállapodtak abban is, hogy szorosabb együttműködést alakítanak ki az energiabiztonság, a versenyképesség, a migráció, a védelmi ipar, valamint a kulturális és felsőoktatási kapcsolatok területén.

Döntés született a V4+ együttműködési forma megerősítéséről is, amelynek keretében egy-egy napirendi témától függően más országok miniszterelnökeit is meghívhatják a tanácskozásokra. Felmerült Írország – mint soros uniós elnökséget betöltő ország –, valamint Németország és Ausztria bevonásának lehetősége is.

Andrej Babiš hangsúlyozta, hogy a visegrádi országok versenyképességének kulcsa az energiaárak csökkentése. Véleménye szerint enélkül egyetlen gazdasági ágazat sem maradhat hosszú távon versenyképes. Emellett fontosnak nevezte az uniós költségvetés észszerű felhasználását, valamint a szén-dioxid-kvóták szabályozásának felülvizsgálatát.

Donald Tusk annak a reményének adott hangot, hogy a V4-országok félre tudják tenni korábbi nézetkülönbségeiket, és ismét egységesen tudják képviselni érdekeiket az Európai Unióban. Kiemelte, hogy Lengyelország és Magyarország kapcsolatai ismét javuló pályára álltak, ami kedvező alapot teremthet a politikai és gazdasági együttműködés elmélyítéséhez.

2026. július 1-jén Magyarországtól Szlovákia vette át a Visegrádi Csoport soros elnökségét. Robert Fico már a gödöllői találkozón ismertette elnökségének négy fő prioritását.

Elsőként a versenyképesség erősítését és az energiaárak csökkentését emelte ki, amelyet az Európai Unió költségvetési és gazdaságpolitikai döntéseiben is érvényesíteni kívánnak.

Második prioritásként az Európai Unió bővítését nevezte meg. Támogatja a csatlakozási tárgyalások felgyorsítását Montenegroval, Albániával és Szerbiával, valamint – megfelelő feltételek teljesülése esetén – Ukrajnával is.

A harmadik pillér a gyakorlati együttműködés további erősítése a védelmi ipar, az illegális migráció elleni fellépés, a határvédelem, a közlekedés és az egészségügy területén.

Negyedik prioritásként az emberek közötti kapcsolatok elmélyítését és a Nemzetközi Visegrádi Alap szerepének megerősítését jelölte meg.

A résztvevők megállapodtak abban is, hogy az Európai Tanács ülései előtt rendszeres egyeztetéseket tartanak, és ahol lehetséges, közös álláspontot alakítanak ki, amelyet az uniós döntéshozatal során összehangoltan kívánnak képviselni.

Konfliktushelyzetek:

A Beneš dekrétumok problematikáját Magyar Péter és Robert Fico négyszemközt megbeszélésen fogják megvitatni.

A lengyel–ukrán kapcsolatok jelenleg mélyponton vannak, miután Volodimir Zelenszkij egy ukrán katonai egységet az „Ukrán Felkelő Hadsereg (UPA) Hősei” névre nevezett át. Lengyelországban az UPA megítélése rendkívül negatív, mivel a szervezet a második világháború idején, 1943–1944-ben Volhíniában és Kelet-Galíciában a lengyel lakosság körében tömeggyilkosságokat követett el, amelyekben a becslések szerint 60–100 ezer lengyel civil vesztette életét. A lengyel állam ezekre az eseményekre népiértásként tekint. Az ukrán történelmi emlékezetben ugyanakkor az UPA és vezetője, Sztepan Bandera sokak számára továbbra is a függetlenségért folytatott küzdelem jelképe.

A döntés Lengyelország-szerte tiltakozásokat váltott ki. Több városban tüntetéseket tartottak, a közvélemény egy része az ukrán menekülteknek nyújtott támogatások és az ingyenes egészségügyi ellátás felülvizsgálatát, valamint az Ukrajnának nyújtott katonai segítség csökkentését követelte.

Karol Nawrocki lengyel köztársasági elnök ezt követően visszavonta Volodimir Zelenszkijtól a Fehér Sas-rendet, amely Lengyelország legmagasabb állami kitüntetése.

Az ukrán vezetés azóta igyekszik enyhíteni a kialakult feszültséget. Néhány nappal ezelőtt miniszteri egyeztetésen döntés született arról, hogy megnyitják az ukrán levéltárakat a lengyel kutatók előtt. Emellett közös munkacsoport felállítását is javasolták a tömegsírok felkutatására.

A V4-ekről és az orosz dezinformációról, valamint a Visegrádi Alap (Visegrad Found) támogatásával végzett kutatás eredményeiről március 19-én tartott volna előadást a Budapesti Corvinus Egyetemen Rácz András Oroszország-szakértő, a konferenciát azonban politikai okokra hivatkozva elhalasztották.

A kutatásban a cseh Prague Security Studies Institute, a szlovák NEST Institute és a lengyel Res Publica Foundation vett részt. Az eredményekről Rácz András Facebook-oldalán közzétett rövid videóban számolt be.

A kutatás szerint az orosz propaganda a teljes visegrádi térségben összehangolt módon működik.

2027 őszén Lengyelországban és Szlovákiában parlamenti választásokat tartanak. Addigra várhatóan az is kiderül, milyen hatást gyakorolnak a dezinformációs kampányok a közvéleményre, miként alakulnak a térség országainak kapcsolatai, és kik lesznek a V4-ek új „muskétái”

OLSZEWSKI ÁGNES

Parlament (©Tomáš Rygl)

„Én dolgozni akarok...”

József Attilát idézve ellentmondásos kiáltványnak, programnak nyilvánítható jelszava, térben kivetítve különösen közép-európai arányokban. Túlságosan merész nekirugaszkodás, ha a foglalkoztatás-munkanélküliség hosszú évtizedeiben helyezzük el ezt az egyes szám, első személyben megfogalmazott kijelentést. József Attila nem a megélhetés-kizsákmányolás gondolatkörére helyezkedik, hanem azt tekinti, mi a teendő. Tétlenségnek tehát nincs helye; nem az éppen felidézett politikai színezetű jelszavak, hanem az „elegendő dolog” parancsa szabja meg a „proletár költő” indítékait.

Magasztos célok, amiknek megközelítése is emberfeletti erőbevétést igényel. Ha most ebből indulunk ki, egészen más megközelítésben egymásnak – József Attilának mindenféleképpen – ellentmondó, az egyént és az egész társadalmat foglalkoztató kérdésekkel állunk szemben. Talán nagyon is hétköznapi, de annál inkább kihívó, mert tömegjelenség a táplálkozás körül felsorakozó érvek rengetege. Azt szokták állítani, hogy a hiányérzet felkelti, sőt, növeli az elérhetőség igényét. Ha ez ténylegesen így lenne, Afrika egyes részein lenne helyénvaló az élelmiszerek tömegtelen, szinte kényszerítő ajánlása. Történetesen a civilizált világban nem kell szembesülnie az éhség kérdésével, ha mégis szóba kerül a szegénység rémével való ijesztgetés.

Ha tehát nem a hiány, akkor mi készíti az élelmiszeripar illetékeseit arra, hogy termékeik iránti ingerkeltéssel keltsék fel a figyelmet? Amikor, ha nem is fenyeget a telítettség állapota, nem árt tudni, milyen ellenállhatatlanul finom terméket kínálnak fel fogyasztásra. A válasz meglepően egyszerű. Valójában nem hiány, hanem többlet az, amivel meg kell küzdeni. Fejünk fölé nőtt a több-, sőt, túltermelés rontó hatása, és ebben könnyű elfeledkezni a helyes sorrendről, amit az egyes iparágak „válságkezelés” címén idéznek elő. Ha csak az élelmiszerek-táplálkozás körére szorítkozunk is, szembeötlő a mezőgazdaság valamennyi ágazatát tekintve a belőlük élő személyi kör veszélyeztetettsége. Lépten nyomon értesülünk ezeknek a foglalkozási ágaknak a kereslet csökkenéséből származó megélhetési gondjairól, amin csakis túltermeléssel lehet segíteni. A több termelés ellenben plusz befektetést igényel, igaz, ennek eredményeként növekedik az előállított termékek mennyisége. Mi sem természetesebb, mi több, kényszerítő a piac bekapcsolása: vevőket kell keresni és találni, de így is botránnyosan nagy a megsemmisítésre ítelt termékek tömege. Szédítő függőségi rendszerbe sodródtak az emberi tár-

sadalmak, ördögi kerék, ahol, anélkül, hogy figyelemmel lennének egymásra, összeérnek az első és az utolsó láncszemek.

Ebben a szédületben a döntő szerep a fogyasztóra hárul: bárhogyan is, de neki kell tennie azért, hogy elkerüljön a piacra került áruk. Súlyos, az egész társadalommal szemben felelősségteljes feladat, még akkor is, ha az idestova háttérbe szoruló személyiség, ember, besorolás helyett fogyasztó szintre süllyed a „teremtés koronája”. Ennek a felfogásnak viszáutója a pénzben való tájékozódás, éspedig nagyon is perspektivikus szinten: a fogyasztót meg kell tartani „fenntartó” szerepében, csak-hogy fizetőképes maradjon. Ehhez azonban munkalehetőséget kell teremteni, biztosítani kell a foglalkoztatottság „előirányzott” szintjét. Az egyre gyakrabban ismétlődő válságjelek szükségessé teszik az átcsoportosítást, marxi felfogásban a foglalkozásbeli rugalmasságot: reggel halászni, délben vadászni, este állattenyésztést folytatni.

Visszatérve József Attila tételére a felvetett vonatkozásban nem kerülhető meg az emberi dolgok közepe, a munka, még akkor is, ha egyre nagyobb méreteket ölt a szabadidő kérdésének térhódítása. József Attila ezt fogadta meg a Dunánál „közös dolgainkra” célozva. Ennek a kérdésnek rendezése kiindulópontjává ul tisztázni kell az alapvető fogalmakat, helyére tenni az ember rendeltetését (ha egyáltalán van ilyen). A felvilágosodás óta az életlehetőségek jobbítására töreksenek a szakemberek: tegyük kényelmessé környezetünket, és ebben a törekvésben egyre inkább zavaró tévutak, a negligációból kinőtt tévhitek jutnak előtérbe, amit újszerű kibontakozásként, fejlődésként hirdetnek meg a gyors egymásutánban színre lépő látnokok. Pedig tudható, hogy zsákcába tévedtünk. Tudvalevő ugyanis, hogy a helyezés, szerveink, funkcióink elhanyagolása csökevényesedést von maga után. Az élet alkotóeleme a munka, cselekvés, ami feltétlen pozitív gondolkodásra serkent. A munka nem megaláz, hanem megnemesít.

Ebben a törekvésünkben csakis a személyes felzárkózás érvényesülhet, amiben a technika valamennyi vívmánya kizárólag segédeszközként vehető igénybe. Ellenkező esetben nem leszünk munkánk eredményeinek részesei, a személytelen gépezetnek csupán kiszolgálói, ezáltal kiszolgáltatottjai maradunk.

Addig élünk, amíg személyesen munkálkodunk. A túltáplálkozással bélelt tétlenség nem lehet életünk meghatározója. Arcunk verejtéke gyümölcsöző öntözés, ösztönzés, hogy munkával jutunk előre. A változás állandóságának fenntartásában rejlik az éltető erő. PANNONICUS

Pro salute Patriae – a Haza javáért!

A Százak Tanácsa levele a nemzeti felelősségről

Harminc éve az egységes magyar nemzet szolgálatát vállaló civil szervezetünk legfontosabb üzenete: **párbeszéd nélkül nincs értelmes élet.**

Az országgyűlési választás eredménye alapján egyértelmű a változtatási szándék. A Százak Tanácsa a változtatások megvalósításánál fontos szempontnak tartja azonban, hogy egymást tisztelve minden nemzeti értéket meg kell őriznünk. Korunkban a szellemiség csak a tudomány és művészetek világában érvényesül, de gyengének bizonyul a nemzetépítésben, politikában, sorsalkításban. „Olyan lesz a jövő, amilyen a ma iskolája” (Szentgyörgyi Albert).

Valljuk, hogy az igazi művészet szakrális, s hogy nemzetünk igazi alkotmánya a kultúránk, amely egyszerre biztonság és a biztonságért való aggodalom. A tudomány és művészet valódi autonómiáját képviseljük. Tudjuk, hogy gyönyörű anyanyelvünk segítheti nemzeti összefogásunkat, segíthet a múlt bélínél tartósabb alapokat teremteni a következő nemzedékek számára. Mindig feladatunk marad az erkölcsi műveltség általánossá tétele.

Tudjuk, hogy csak a munka emel népet nemzetté. A legnagyobb magyar, Széchenyi István tanácsa szerint: „a jól elrendelt munka, szóval az ész, a nemzeti gazdaság talpköve.... A tudományos emberfő mennyisége a nemzet igazi hatalma...”

„Legyen béke, szabadság és egyetértés”
Ebben a szellemben javasoljuk közösen végig gondolni az előttünk álló feladatokat. „Kezünkben egy nemzetnek sorsa áll...”

Kiemelt területeknek tartjuk:

1. a nemzet megtartásához vezető utak meghatározását
2. a fenntarthatóság pártpolitika és személynél gazdagsági érdekektől mentes szempontrendszerének kialakítását
3. a nemzet lelki és testi egészségét veszélyeztető területek feltárását és a veszélyek elleni védekezési módok kidolgozását
4. az emberi, szellemi és gazdasági értéket teremtő munkahelyek biztosítását
5. az oktatás és nevelés céljának az előző pontok elvárásainak együttesen megfelelő feladatok rögzítését.

Megfontolásra ajánljuk a Szent Korona tiszteletének újra értelmezését és a tiszteletnek a jogrendbe való beilleszthetőségét annak érdekében, hogy a nemzeti vagyon kérdésében mindenki tisztán lásson és értékeinket abszolút mércével lehessen mérni.

Javasoljuk továbbá a széleskörű és intézményesített, az egész nemzet számára biztosítható társadalmi kontroll megvalósításakor a kétkamarás parlament visszaállításának megfontolását is. Ez segíthetné az új képviselőház munkáját tartalmasabbá tenni, minden magyar érdekét szolgálva.

Cum Deo pro Patria!

Dr. Andrásfalvy Bertalan néprajztudós professor, **dr. Szijártó István** tanár, irodalomtörténész, **Foltán László** tanár, szakadó, olimpiai és világ bajnok kenus, a Százak Tanácsa elnökei és a Százak Tanácsa alulírott tagjai:

Keller Péter mérnök, vállalkozó, **dr. Kellermayer Miklós** emeritus orvosprofesszor, **dr. Szász István Tas** általános és pszichiáter szakorvos, író, **Molnár Pál**

író, főszerkesztő, **dr. Kovács Németh Mária** neveléstörténész, egyetemi magántanár, **dr. Béres József** vegyész, c. egyetemi tanár, **dr. Keserő Katalin** művészettörténész, professzor emerita, **dr. Szabó Zoltán** vegyész, agrárkutató, **dr. Cey-Bert Róbert** gasztronómus, író, **dr. Gyurkovits Kálmán** gyermek tüdőgyógyász professzor, **dr. Csepinszky Béla** agrármérnök, egyetemi oktató, **dr. Mózsa Szabolcs** radiológus, egyetemi docens, **dr. Bárdi László** kelet-kutató, egyetemi tanár, **dr. Simon Kornél** belgyógyász professzor, **Kolczonay Katalin** tanár, szerkesztő, **Szidiropulosz Archimédesz** történész, főszerkesztő, **Császár Angela** színművész, egyetemi oktató **dr. Ludányi András** politológus, professzor, **dr. Gazsó L. Ferenc** szerkesztő, közíró, **Böjte Csaba** ferences szerzetes, **dr. Kisida Elek** sebészorvos, egyetemi magántanár, **dr. Cs. Varga István** irodalomtörténész, professzor, **Judik Zoltán** építésmérnök, Európa bajnok kosárlabdázó, **dr. Messik Miklós** jogász, művelődéskutató, elnök, **Gyimesi János** tanár, kosárlabda mesteredző, **Farkas Márta** tanár, közgazdász, **Csörgits József** tanár, író, **dr. Tanka Endre** jogtudós emeritus professzor, **Győrfi Károly** mérnök, közíró, **dr. Oláh István** agrármérnök, szerkesztő, **dr. Rostás László** kardiológus főorvos, **Király Béla** filozófus, szerkesztő, **dr. Szakály Sándor** történész professzor, **Fekete Zsuzsa** tanár, **May Attila** építésmérnök, vívóolimpikon, **dr. Sepsik Enikő** irodalom és kultúratudomány professzor, elnök, **dr. Hollosy Tamás** szülész-nőgyógyász főorvos, elnök, **Kondor Katalin** közgazdász, közíró, **Rieger Tibor** szobrászművész, **Ba-**

kos István művelődéskutató, **dr. Deák Ernő** történész, főszerkesztő, **Hornnyák László** közgazdász, igazgató, **dr. Németh Ferenc** tanár, borbíró, egyetemi oktató, **Totth Elemér** mérnök, **Spányi Antal** római katolikus megyéspüspök, **dr. Klinghammer István** földrajztudós, professzor emeritus, **dr. Fekete Gyula** közgazdász **dr. Somhegyi Annamária** gerincgyógyász főorvos, egyetemi oktató **dr. Galuska László** orvos, professzor emeritus, elnök, **Burus-Siklodi Botond** tanár, elnök, **Lászlófy Pál** tanár, elnök, **Szvorák Katalin** énekművész, tanár, **dr. Csókay András** idegsebész professzor, **dr. Vissy Zsolt** régész, professzor emeritus, **dr. Bardócz Zsuzsanna** a táplálkozástudomány egyetemi tanára **dr. Széman Péter** tüdőgyógyász főorvos, elnök **dr. Kéki Zoltán** főjegyző, elnök, **dr. Merkei Attila** agrármérnök, tanár, **Poprády Géza** könyvtáros, **Juhász Judit** közgazdász, szerkesztő riporter, elnök, **dr. Dobó Márta** gyermekgyógyász orvos, **dr. Sándor József** sebészprofesszor, **dr. Bene Éva** főorvos, közíró, **Nyakas Szilárd** filozófus, szerkesztő-riporter, egyetemi oktató, **dr. Szabó András** irodalomtörténész, előadóművész, **Rajnai Miklós** mérnök, művelődésszervező, **Schulek Edit** mérnök, **Härtlein Károly** fizikus, egyetemi oktató, **Kocsis István** író, történész **dr. Náray Szabó Gábor** kémikus professzor, **dr. Salamon Konrád** történész, egyetemi tanár, **Tasnádi Hajnal** közgazdász, **Hajdu Lajos** sportszervező, hivatalt vezető, **dr. Lóránt Károly** mérnök, közgazdász, **dr. Lőrincz György** horász, ügyvezető, egyetemi oktató, **Hegedűs Endre** zongora művész, egyetemi tanár.

Amikor elnémult egy darab otthon

„Van, akinek egy rádióadó csupán háttérzaj. Másnak egy egész élet emlékei szólnak belőle.”

Az elmúlt napok számomra különösen furcsák voltak. Nem emlékszem olyan reggelre életemben, hogy hajnali fél ötkor felkeljek, és ne szóljon a Kossuth Rádió. Évtizedek óta így kezdődik a napom. Nem egyszerűen egy rádióadó, hanem egy ismerős hang, amely összeköt a magyar nyelvvel, a kultúrával és az identitásommal.

Délvidéken, az egykori Jugoszláviában születtem, magyar családban. Nyolc éve Berlinben élek. Az életem során így lettem határon túli magyarból nyugati magyar. A távolság azonban semmit sem változtatott azon, hogy ugyanahhoz a magyar kulturális közösséghez tartozónak érezzem magam. Ebben a kapcsolatban a Kossuth Rádió mindig különleges szerepet töltött be. Nem csupán rádió volt, hanem híd a magyar nyelvű világ felé.

Gyermekkoromban a nagyszüleim konyhájában két rádióadó szólt felváltva: a Kossuth Rádió és az Újvidéki Rádió magyar műsora. Más volt a hangvétele, más a szemléletük, mégis mindkető fontos szerepet játszott identitásunk megőrzésében. Az egyik az anyaország, a másik a vajdasági magyar közösség hangja volt.

Otthon a Kossuth középhullámon minden rádióon tisztán fogható volt. Berlinbe költözve nem elégedtem meg az internetes hallgatással. Több száz euróért vásároltam egy világvevő rádiót, hogy esténként hagyományos módon is hallgathassam. A középhullám recsegése számomra nem zavaró zaj, hanem emlék. Visszahozza a gyermekkor nyári estéit, amikor a közeledő zivatar előtt a rádió sercegése jelezte először, hogy vihar közeleg.

A Kossuth Rádió jelentőségét igazán 1999-ben értettem meg. A NATO Jugoszlávia elleni bombázásai alatt gyakran maradtunk áram nélkül. Egy elemmel működő kis tranzisztors rádió azonban mindig működött. A Kossuth lett számunkra a legfontosabb információforrás. A sötét családi házban együtt hallgattuk a híreket, az Esti mesét és a *Határok nélkül* című műsort. Ezek akkor nem egyszerű rádióműsorok voltak, hanem annak bizonyítékai, hogy nem szakadtunk el a magyar világtól.

Hasonló érzés fogott el 2021 szentes-téjén is. Berlinben, COVID-fertőzéssel, karanténban, egyedül töltöttem a karácsonyt. A Kossuth Rádió *Senki sincs egyedül* című műsorába sikerült betelefonálnom, és néhány percig újra otthon érezhettem magam. Akkor ismét bebi-

zonyosodott, hogy néha egy rádió többet jelent, mint egy műsorszóró.

Talán ezért érintettek meg ennyire az elmúlt napok eseményei. Először elhallgatott a Kossuth: helyén a Bartók Rádió klasszikus zenéje szólt. Később ugyan újra indult az adás, de huszonegy órában hangjátékok követték egymást, csak később tértek vissza a rövid hírek. Egy új közmédiái vezetés természetesen átalakíthatja a hírszolgáltatást, ehhez átmeneti időre is szükség lehet. A kérdés számomra inkább az volt: miért kellett ezzel együtt eltűnniük azoknak a műsoroknak is, amelyeknek semmi közük a napi politikához? A kulturális, vallási, tudományos és közösségi műsorok éppen a Kossuth közszolgálati jellegét adták.

Különösen hiányzott a déli harangszó. Ez nem csupán időjelzés. A nándorfehérvári győzelem emléke, egy több évszázados hagyomány. Ráadásul minden nap más magyar templom harangja szólal meg, néhány mondattal bemutatva a települést és az ott élő közösséget. Határon túli magyarként mindig úgy éreztem, hogy ezek a percek láthatatlanul összekötik a Kárpát-medence és a diaszpóra magyarjait. Örömmel láttam, hogy a hallgatók visszajelzései nyomán ezt a hagyományt már visszaállították.

Keserő szájjal írom ezeket a sorokat. Nem politikai állásfoglalásként, hanem egy hallgató személyes vallomásként. A Kossuth Rádió számomra soha nem egyetlen korszak vagy egyetlen korom rádiója volt.

Hallgattam Jugoszláviában, hallgattam a bombázások alatt, hallgatom ma is Berlinből.

Hiszem, hogy egy közszolgálati rádió legfontosabb feladata nem csupán a hírek közlése. Ugyanilyen fontos a folytonosság, a hagyományok őrzése és azoknak az apró pillanatoknak a megőrzése, amelyek generációkat kötnek össze. A déli harangszó, az Esti mese, a *Határok nélkül* vagy a kulturális műsorok sokunk számára nem egyszerű rádióprogramok. Ezek a közös emlékezet részei.

Az otthon ugyanis nem mindig egy földrajzi hely. Különösen annak nem, aki határon túli magyarként született, majd később egy másik országban talált új otthonra. Az otthon néha egy hang. Egy ismerős dallam. Egy harangszó délen. Egy rádióból felcsendülő anyanyelvi mondat.

Mert vannak emberek – a Kárpát-medencében és szerte a világon –, akiknek a Kossuth Rádió nem csupán egy frekvencia.

Hanem egy darab otthon.

KESZÉG KORNÉL

NAGYVILÁG

Amerika július 4-éje magyar ünnep is

Az Egyesült Államok 250 éves történelmében sokszorosán jelen vagyunk mi, magyarok is, jelentős mértékben hozzájárultunk annak világhatalommá válásához. A magyar társadalom - nemcsak a művelt, iskolázott része - ha koronként eltérő mértékben is - születése óta csodálatot érzett a társadalmi, majd a technikai haladást megtestesítő tengerentúli demokrácia iránt.

A 13 amerikai angol kolónia Függetlenségi Nyilatkozata, majd a sikeresen megvívott szabadságharc nemcsak egy új államot teremtett, de egy jobb világ ígérétét hordozta a súlyos társadalmi gondoktól terhelt Európa, az Óvilág számára, a Habsburg-ház magyarországi uralmával elégedetlenek számára pedig követendő példa volt. Egy karcagi születésű huszártiszt, Kováts Mihály volt a Függetlenségi Háborúban a lovasság egyik megteremtője. A Charlestonért vívott ütközetben (1793) hősi halálával hozzájárult az akkor Magyarországgal azonos lélekszámú új ország megszületéséhez. Szobra 2002 óta a washingtoni magyar nagykövetség bejáratánál áll.

Az erdélyi Bölöni Farkas Sándor amerikai és kanadai utazásáról szóló 1834-ben megjelent beszámolója bestseller lett. A magyar liberális ellenzék egyfajta politikai útmutatónak tekintette, ezért a hatóságok politikailag veszélyesnek ítélték és betiltották. Az Egyesült Államok iránt nemzedékekre kiható magyarországi rokonszenvnek nagy lökést adott, hogy az 1849-es Függetlenségi Nyilatkozatot Washingtonban kedvezően fogadták, sőt Ambrose Dudley Mann személyében követet is küldtek Magyarországra. Az orosz beavatkozás és a világosi fegyverletétel folytán a misszió meghiúsult.

A szabadságharc leverése után érkezett Amerikába a magyar bevándorlók első hulláma. Újházy László 48-as kormánybiztos Iowa államban New Buda néven települést hozott létre. A Kossuthról elnevezett megye Algona városában 2001. július 13-án az állam kormányzójával, mint magyar nagykövet, lelepleztem Kossuth életnagyságú szobrát. Az amerikai Kongresszus meghívására 1851. december 5-én Kossuth New Yorkba érkezett. Jó fél éves amerikai előadókörútján százazrek fogadták hatalmas lelkesedéssel. A szabadságharc több tisztje is letelepedett az Államokban és Észak oldalán részt vett a polgárháborúban. Asbóth Sándor „Lincoln magyar hősei” közül tábornoki rangot ért el, sirját az Arlingtoni hősi temetőben Antall József megkoszorúzta 1990 októberében.

A 19. század végétől az I. világháborúig – József Attila fogalmazásában – „kitántorgott Amerikába másfél millió emberünk.” Vendégmunkásként érkeztek, hogy pénzt gyűjtve visszatérjenek a szülőföldre és földbirtokot vásároljanak, de a világháborúban ottrekedtek, majd a sokuk számára idegen országhoz csatolt szülőföldre már nem is akartak visszatérni. Ezek a „hunky”-k helyt álltak a bányákban, a gyárak-

ban, a prérin, templomokat építettek, segélyegyesületeket hoztak létre. Magyar Amerikából mára csak temetők maradtak, magyar sírkövekkel – ahol megmaradtak. Ohio, New Jersey és Pennsylvania nagy magyar közösségeinek leszármazottjai a magyar nyelvet elvesztették, de a tudatból valami még megvan, és ma is a magyar konyhára esküsznek. Közülük a legtöbbször vitte George Pataki, aki New York Állam kormányzója volt 1995 és 2006 között, sőt 2015-ben egy időre beszállt az elnöki-
löltségért folytatott versenybe is.

Az első világháborúba 1917-ben belépő Egyesült Államok csak a következő év májusában tette magáévá az elenség, a Habsburg-monarchia felosztásának a programját. Wilson elnök „győzelem nélküli békét” és igazságos határokat ígérő programja az 1918-as összeomlást követően a magyarokat is magával ragadta – hiú remények után mélyszégyenű csalódást keltve. De az 1919-es Kommün bukása után az antant katonai missziójában Harry Bandholtz tábornok barát lett a bajban, megakadályozta, hogy a megszálló román hadsereg a Nemzeti Múzeum kincseit elrabolja. Naplója hiteles forrás és kordokumentum, szobra az Egyesült Államok budapesti nagykövetsége előtt áll.

Amikor 1941 decemberében Japán megtámadta az Egyesült Államokat, és a náci Németország csatlakozott hozzá, Bárdossy miniszterelnök – Berlin és Róma nyomására – hadat üzent. Ezt az amerikaiak csak 1942 június 5-én viszonozták. Az amerikai magyarok szervezetei érthető módon új hazájukhoz voltak lojálisak, 1943-ban anyagi hozzájárulásukkal készült el a Kossuth nevű csapatszállító hajó.

Kevesen tudják, hogy mind az első, mind a második világháború után az Egyesült Államok tervezetei a mainál jóval kedvezőbb határokat javasoltak Magyarország számára. 1946-ban Sztálin azonban megvétózta a magyar-román határ Magyarország javára történő módosítását. A közhiedelemmel ellentétben 1945 februárjában Jaltában nem született semmiféle titkos paktum, amely feljogosította volna a Szovjetuniót a közép-európai országok fölötti uralomra. Sztálinnak azonban egy pillanatra sem állt szándékában tiszteletben tartani a minden európai ország számára szabad választásokat és önrendelkezést ígérő „Nyilatkozat a felszabadított Európáról”-t. 1945 és 1947 között az Egyesült Államok ugyan megkísérelte, hogy jobb belátásra, a magyar nép 1945-ös demokratikus választásának a tiszteletben tartására készítse a Szovjetuniót, de az atomfegyvert leszámítva nem voltak erre hatékony eszközei. A kommunista hatalomátvétel következtében emigrációba kényszerült demokratikus (nem horthysta) magyar politikusok 1947-ben létrehozták a Magyar Nemzeti Bizottmányt, amit az amerikai hatóságok informálisan exilkormány-nak fogadtak el.

Az 1930-as évektől előbb a nemzetiszocialista, majd a kommunista diktatúra elől Amerikába menekülő ma-

Máttyás templom (©Tomáš Rygl)

gyar tudósok vezető szerepet vittek az atomfizika, a repülés, a számítástechnika, az űrkutatás és számos más tudományág rohamos fejlődésében, ott voltak az egyetemi robbanást lehetővé tevő oktatók soraiban. De az amerikai filmipar és zeneművészet is szegényebb lett volna a magyar hátterű személyiségek nélkül.

Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc a nyugati demokráciák körében példátlan rokonszenvet, majd leverése után sajnálatot váltott ki. A kormányok (elsősorban az Egyesült Államok) ugyan követtek el mulasztásokat, de tudatos csapdáról, beugratásról, majd cserbenhagyásról beszélni alaptalan, a történelem meghamisítása. A Nyugat nem vállalt atomháborús kockázatot Magyarország kedvéért, lelki-

ismeretét pedig a Magyarországról elmenekültek támogatásával, az Egyesült Államok közel 50 000 magyar befogadásával nyugtatta meg.

A Gorbacsov jóvoltából lazuló szovjet függést kihasználva Bush elnök magyarországi látogatása hozzájárult az ellenzék erősödéséhez, ahhoz, hogy az 1989. nyári kerekasztal tárgyalások eredményeként végbement a békés rendszerváltozás. A demokratikus Magyarország gazdaságát az Egyesült Államok jelentős befektetésekkel támogatta, és döntő szerepe volt abban, hogy 1999-ben a biztonságunkat garantáló NATO tagja lettünk. Nemzeti érdek, hogy a továbbra is a világ legerősebb államát jelentő Egyesült Államok jó szövetségese legyünk, bárki is annak az elnöke.

JESZENSZKY GÉZA

A Bécsi Napló

Az utolsó, nyugaton élő magyarok számára készült színvonalas, politikai, művelődési, irodalmi sokszínűségünket vállaló, az emigrációs múlt értékeit is számon tartó, gondnal és – az utókor számára is példát jelentő – történelmi felelősséggel szerkesztett lap. Köszönet érte.

Százak Tanácsa

Helyesbítés

Lapunk előző számában értelemzavaró kihagyás történt a *Tempus fugit* c. cikkben, amelynek helyes szövegét az alábbiakban tesszük helyre, elnézést kérve Forgó László szerzőnkől és természetesen minden olvasónktól. Szerk.

„Majd egyszerre csak megjelent Nagy Imre a Parlament egyik ablakában, hogy hangszóró segítségével a tömeghez szóljon. „Eltársak!” – így kezdte. Az ezt követő hatalmas felháborodás szinte lehetetlenné tette, hogy folytassa.

A nap folyamán a rádió többször is felhívta a hallgatók figyelmét, hogy

este húsz órakor Gerő Ernő fontos nyilatkozatot fog tenni. Délután öt óra felé megjelentek a tüntetők a rádió épülete előtt, hogy beolvassák a diákság 16 pontját, amit a rádió vezetősége megtagadott. Nyolc órakor már pattanásig feszült a helyzet, amikor a kihangosított rádió a 16 pont helyett Gerő Ernő beszédét kezdte sugározni. Maga Gerő már nem tudott, vagy nem mert a rádió épületébe menni. Így a beszédet parlamenti szobájából, telefonon mondta el. Ma már tudjuk, ő adta ki a parancsot az esti sortűzre.

Valóban: az idő eljárt, de sajnos, egyre több esetben kihagy az emlékezet is.

Németország: 2026 nyara

Németország politikai élete 2026 nyarán továbbra is mozgalmas és számos kihívással terhelt. Az országot a 2025-ös előrehozott szövetségi választások után létrejött CDU/CSU–SPD nagykoalíció irányítja Friedrich Merz kancellár vezetésével. A kormány legfontosabb céljai közé tartozik a gazdasági növekedés újraindítása, az államháztartás stabilizálása, a német versenyképesség javítása, a védelmi képességek megerősítése, valamint az illegális migráció visszaszorítása. Bár a koalíció biztos parlamenti többséggel rendelkezik, a közvélemény-kutatások szerint a társadalmi támogatottsága az elmúlt hónapokban mérséklődött.

A német gazdaság továbbra is lassú növekedéssel küzd. Az elmúlt évek magas energiaárai, a világ gazdaság bizonytalanságai és az ipari termelés visszaesése komoly kihívást jelentenek, különösen az autóipar és az exportorientált vállalatok számára. A kormány jelentős beruházásokat kíván végrehajtani az infrastruktúra fejlesztése, a digitalizáció felgyorsítása és a bürokrácia csökkentése érdekében. Emellett célja a kutatás-fejlesztés ösztönzése és Németország ipari versenyképességének megerősítése.

A kabinet egyik legfontosabb feladata a német szociális ellátórendszer hosszú

távú fenntarthatóságának biztosítása. Ennek érdekében átfogó reformokat készített elő az egészségbiztosítás és a nyugdíjrendszer területén. Az egészségbiztosítási reform célja a folyamatosan emelkedő költségek megfékezése, a törvényes egészségbiztosítás pénzügyi stabilitásának megőrzése, valamint az ellátórendszer hatékonyabb működtetése. A tervek között szerepel a kórházi finanszírozás átalakítása, a gyógyszerkiadások szigorúbb ellenőrzése, a digitalizáció gyorsítása és az adminisztratív terhek csökkentése. A kormány célja, hogy a magas színvonalú egészségügyi ellátás hosszú távon is finanszírozható maradjon.

Legalább ekkora jelentőségű a nyugdíjrendszer reformja. Németország társadalmi folyamatosan öregszik, miközben egyre kevesebb aktív munkavállaló fizeti a járulékokat. Ezért a kormány olyan intézkedéseket készít elő, amelyek hosszú távon biztosíthatják a nyugdíjrendszer fenntarthatóságát. A tervek között szerepel a nyugdíjrendszer részleges tökefedezeti elemének erősítése, az idősebb munkavállalók munkában maradásának ösztönzése, valamint a magán- és vállalati nyugdíj-előtakarékosság támogatása. A reform célja, hogy a jövő generációi számára is biztosítható legyen a kiszámítható nyugdíj, miközben ne növekedjenek

aránytalanul a járulék terhek.

A belpolitikai viták egyik központi témája továbbra is a migráció. A kormány szigorította a határellenőrzéseket, gyorsítani kívánja az elutasított menedékkérők kitoloncolását, ugyanakkor továbbra is támogatja a képzett külföldi munkaerő bevándorlását, mivel számos ágazatban – különösen az egészségügyben, az ápolásban, az építőiparban és az informatikában – jelentős munkaerőhiány tapasztalható. A cél egy olyan bevándorlási politika kialakítása, amely egyszerre biztosítja a közbiztonságot és a gazdaság munkaerőigényének kielégítését.

A német politikai élet egyik legfontosabb fejleménye az Alternatíva Németorszáért (AfD) támogatottságának növekedése. A párt különösen a keleti tartományokban erős, de országosan is jelentős szavazóbázissal rendelkezik. A CDU továbbra is kizárja az együttműködést az AfD-vel, ezért a hagyományos pártok számára egyre nehezebb stabil politikai többségeket kialakítani. Az ellenzék bírálja a kormány gazdaságpolitikáját, a migráció kezelését és a reformok lassú végrehajtását, míg a kormány szerint a meghozott intézkedések hosszú távon biztosítják Németország gazdasági és társadalmi stabilitását.

Külpolitikai téren Németország továbbra is az Európai Unió és a NATO egyik meg-

határozó tagállama. A kormány folytatja Ukrajna politikai, humanitárius és katonai támogatását, miközben jelentős összegeket fordít a Bundeswehr fejlesztésére. Emellett kiemelt figyelmet fordít Európa energiaellátásának biztonságára, az uniós versenyképesség javítására és a közös európai védelmi együttműködés erősítésére.

Az idei tartományi választások is azt mutatják, hogy a német politikai rendszer átalakulóban van. A hagyományos néppártok támogatottsága több tartományban csökkent, miközben az AfD és más, kisebb politikai erők tovább erősödtek. Emiatt a jövőben várhatóan egyre összetettebb koalíciós tárgyalásokra lesz szükség mind tartományi, mind szövetségi szinten.

Összességében elmondható, hogy Németország jelenleg jelentős átalakulási időszakot él. A gazdasági növekedés újraindítása, a migráció kezelése, a szociális ellátórendszer reformja, az egészségbiztosítás és a nyugdíjrendszer fenntarthatóságának biztosítása, valamint a nemzetközi biztonsági kihívások egyszerre állítják komoly feladatok elé a kormányt. A következő hónapok döntései meghatározóak lesznek nemcsak Németország, hanem az Európai Unió jövője szempontjából is.

KESZÉG KORNÉL

Ukrajnai helyzetkép

Az utóbbi két hónapot akár az ukrán belpolitikai helyzet, akár az orosz-ukrán háború tekintetében a turbulencia jellemzi. Zelenszkij elnök kormányátalakítását legfeljebb csak a NABU-párti tüntetésekhez hasonló, nem várt tiltakozási hullám kíséri Ukrajna-szerte. Eközben egyre fokozódik a légiháború Ukrajna és Oroszország felett. Reménysugarat legfeljebb a magyar-ukrán kapcsolatok alakulásában fedezhetünk fel.

Az elmúlt hetekben teljes kormányváltásra került sor Kijevben. Július 14-én az ukrán parlament elfogadta Julija Sviridenko miniszterelnök asszony lemondását, amivel az érvényben lévő jogszabályok szerint az általa vezetett teljes miniszteri kabinet is automatikusan lemondásra került. Ezzel együtt a Legfelsőbb Tanács már július 16-án jóváhagyta a Szerhij Koreckij miniszterelnök által vezetett új kormány összetételét. Ugyanakkor a külügyi és a honvédelmi tárcák vezetéséről csak később, külön rendeletben lesz majd döntés. A szokatlan lépés – kiváltképp a honvédelmi miniszter leváltásával kapcsolatban – valószínűleg azzal magyarázható, hogy Mihajlo Fedorov leváltásának kezdeményezése hallatlan tünteteshullámot eredményezett országszerte. Elgondolkodtató, hogy az ukrán médiában a honvédelmi tárca vezetőjének megőrzése mellett kiálló kartonpapíros transzparenssekkel felvonuló embertömegeket sokszor nevesítik „kartonos Majdan”-ként. De Damoklész kardja függ az ukrán főparancsnok, Olekszandr Szirszkij vezérezredes személye fölött is, ugyanis a tömegtüntetések másik fő követelése éppen az elmozdításához köthető.

Ezzel együtt viszont az utóbbi időben az ukrán erők az oroszokkal szemben jelentős sikereket értek el a jól szervezett dróntámadások révén. Ez utóbbi eredményeként mind az orosz úgynevezett „árnyékflotta”, mind pedig az Oroszországon belüli ener-

getikai központok ellen viselt sikeres támadásai mutathatók fel. Magáért beszél, hogy az oroszországi olajfinomítók elleni dróntámadások következtében az agresszor állam civil lakossága pánikvásárlásba kezdett a benzinkutakon. Mindez azonban nem jelenti azt, hogy az agresszor tétlenkedne. Donbasz egyik legfontosabb erődtített városának, Kosztyantinyivkának döntő hányada az elmúlt hetekben orosz kézre került. Egyre hevesebb orosz légitámadások érik az ukrán városokat is. Ennek mértékét jól mutatja, hogy az ENSZ ukrainai emberi jogi megfigyelő missziója szerint 2026 júniusában vesztette életét a legtöbb polgári személy (legalább 293 fő) az ukrán háterszágban. Mindamellet a háború pusztító hatása mindkét ország gazdaságán egyértelműen meglátszik. Így például az ukrán valutapiac is minduntalan történelmi mélypontokat ér el az állami fizetőeszköz: az amerikai dollár a 42 UAH körül, az euró pedig bőven 51 UAH felett jár jelenleg.

Az aggasztó belpolitikai helyzetképpel egyidőben viszont nagyon ígéretesen bontakoznak az események a magyar-ukrán kapcsolatok terén. A magyarországi választásokat követően jóformán azonnal kezdetét vette a korábban „jegelt” párbeszéd. Nem sokkal az új magyar kormány beiktatását követően a magyar vezetés egyértelműsítette, hogy a legfelsőbb szintű tárgyalások annak függvényében lesznek megvalósíthatók, illetve a magyar-ukrán csúcsra is úgy kerülhet sor – akár Beregszász városában is –, amennyiben az ukrán fél záros időn belül rendezi a magyar nemzetiség ügyét az országban.

A párbeszéd alapját az előző magyar kormány által 2024-ben bemutatott 11 pontos javaslatcsomag alkotta, ami az új magyar kormány beiktatását követően jóformán változtatás nélkül került a két fél szakértői delegációinak a tárgyalóasztalára. A magyar fél követelései változatlanul a kárpátaljai ma-

gyarság oktatási, nyelvi és kulturális jogainak a visszaállítására irányultak. Ezek a hivatalos Kijev számára régtől fogva jól ismertek, viszont eddig nem a kölcsönös megértés, hanem a konfrontálódás alapját adták.

A magyar fél részéről az ungvári magyar főkonzul által vezetett technikai jellegű tárgyalásoknak hamarosan kézzel fogható eredménye is született. Egyik június 12-i Facebook-bejelentésében Magyar Péter miniszterelnök az alábbiak szerint foglalta össze az elért eredményeket: „A korábban szakértői szintű megállapodás politikai szinten is jóváhagyásra került. Sőt, elértük a kárpátaljai magyarok jogait rendező kétoldalú megállapodás végrehajtásának európai uniós garanciáját is. A magyar-ukrán kétoldalú megegyezés rendelkezéseit Ukrajna hivatalosan is belefoglalta az uniós csatlakozási folyamat keretében készített kisebbségi akciótervébe. Ez azt jelenti, hogy a kárpátaljai magyar kisebbség jogainak rendezését biztosító, magyar-ukrán kisebbségjogi megegyezésben szereplő ukrán vállalatok végrehajtása mostantól uniós elvárássá vált. Azaz, az ukrán vállalatok végrehajtását folyamatosan ellenőrizni fogja a jövőben az Európai Bizottság és az Európai Tanács is. Amennyiben Ukrajna a magyar kisebbség jogait kapcsán tett vállalásait nem teljesíti határidőben, úgy nem fogunk tudni továbblépni a csatlakozási folyamatban. Mivel az ukrán kormány hivatalos jegyzékben vállalta a történelmi megállapodás végrehajtását és a hivatalos uniós dokumentumba is bekerültek ezek, Magyarország hozzá tudott járulni ahhoz, hogy hétfőn, június 15-én sor kerülhessen az Európai Unió és Ukrajna között az első csatlakozási klaszter megnyitására. [...] A mostani történelmi magyar-ukrán megegyezésnek köszönhetően a Kárpátalján élő magyarok visszakapják a korábban elvett jogukat, illetve bővülnek is a lehetőségeik az oktatás, a közigazgatás és a kultúra területén.”

A szakértői tárgyalások eredményességéről Orbán Anita külügyminiszter is beszámolt az Országgyűlés július 16-án megtartott Magyarországpolitikai Bizottság ülésén, ahol maguk a kárpátaljai érdekképviselői szervek vezetői is részt vettek és felszólaltak. A kárpátaljai vezetők mindegyike – Orosz Ildikó, a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség elnöke, Csernicskó István, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem rektora, Brenzovics László, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség elnöke, valamint Zubánics László, az Ukrainai Magyar Demokrata Szövetség elnöke, aki tavaly novembertől többek között az ukrain kisebbségi tanács alelnökeként is tevékenykedik – bizakodását fejezte ki az elért eredményeket illetően.

Ugyancsak pozitív visszhangja volt a szintén július 16-án megvalósult magyar-ukrán kisebbségügyi egyeztetéseknek, melynek keretében a kárpátaljai magyar nyelvű oktatás jövőjéről egyeztetett Ungváron Juhász Imre magyar alapjogi biztos Dmitro Lubinec ukrán ombudsmannal. A kétoldalú egyeztetések sikerességének tükrében egyre erőteljesebben körvonalazódik a Magyarország és Ukrajna közötti csúcstalálkozó megvalósítása, melyet előzetes bejelentések alapján Budapesten vagy Kijevben terveznek majd megvalósítani.

A kapcsolatok üteme jó, azonban az igazi próbatétel ősze várható. A július 16-i bizottsági ülésen Orbán Anita külügyminiszter jelezte, hogy a vállalt ukrán kötelezettségek teljesítésének első hivatalos értékelésére várhatóan október–novemberben kerül sor. Az addig megtett ukrán intézkedések döntik majd el, hogy folytatja-e Ukrajna az uniós csatlakozási tárgyalásainak első fejezetét. Bízunk mindkét kormányzat bölcsességében, hogy az újabb törést elkerüljük!

PALÁDI RENÁTA

Anyaország és külhoni magyarság viszonya: másik kávéház?

Három hónappal a földcsuszamlás-szerű változásokat hozó magyarországi országgyűlési választás, illetve napokkal az idei Tusványos után is változatlanul ember legyen a talpán, aki képes megfejtetni, milyen jövő várható a magyar kormány és a külhoni magyarság viszonyában.

Magyar Péter kormányának fenyegetésektől sem mentes rendcsinálási próbálkozásai közepette változatlanul kíváras és magyarázatok utáni keresgélés jellemzi a romániai magyarság túlnyomó részét. Az elsőprő többségben legutóbb is a Fidesz–KDNP-kormányzás meghosszabbítására szavazó erdélyiek csalódással vegyes döbbenettel fogadták az április 12-i választás eredményét, a Budapestre érkező első jelzések pedig cseppet sem alkalmasak a kedélyek megnyugtatóására. A korábbi politikai vezetőkkel szemben keltett lincshangulat Erdélybe is kisugárzott, a különböző közösségi nyilvánossági terek a mai napig tele vannak a külhoni magyarságot dehonesztáló, haszonleső, ingyenélő, önálló véleményalkotásra képtelen tömegként beállító kommentekkel. Mindez régen tapasztalt mélypontra sülyesztette a két közösség közötti viszonyt, amelynek normalizálását célzó gesztusok és intézkedések július végéig alig voltak tapasztalhatók. Annál több utalás arra, hogy rövidesen következnek az elmúlt évtizedben Erdélybe irányuló pénzforrások felhasználásának jogszerűségét célzó vizsgálatok, „elszámoltatások” is.

A kérdésben kulcsszerepet játszik majd a Magyar Péter kormányfő és Kelemen Hunor RMDSZ-elnök közötti érdemi tárgyalások elkezdése, amelyek a nyár végén-ősz elején esedékesek. A két politikus eddig egyetlen alkalommal, néhány nappal a választás után találkozott. „Az a beszélgetés – szerintem – korrekt volt, olyan kérdéseket is felvetettünk, amelyeket meg kellett említeni, de azóta nem beszéltünk, nem találkoztunk” – jelentette ki az RMDSZ-elnöke. Akkor abban is megegyeztek, hogy „a nagy közös ügyeinkben, nemzet- és szakpolitikai kérdésekben folyamatos lesz a konzultáció az új magyar kormány és az RMDSZ között.” Ugyanakkor arról is szó esett, hogy a Tisza Párt elnöke az anyaországi pártpolitikába való beavatkozással vádolja az RMDSZ-t. Magyar Péter jelezte, hogy az erdélyi magyarok szerzett jogai továbbra is megmaradnak, és mindenben számíthatnak az anyaország támogatására, ám az utóbbi évtizedben odaítélt támogatások felhasználását visszamenőleg is vizsgálják. Kelemen Hunor elvben helyeselte, hogy az új magyar kormány auditot fog kérni a korábbi támogatási rendszerek átvilágításáról, már csak azért is, mert korábban rengeteg vád és gyanúváros megfogalmazódott, ezeket fontos tisztázni, hogy a támogatáspolitikát semmiféle gyanú ne érje. „A tisztázás mindannyiunk érdeke, nem tesz jót a határon túli magyarok és az anyaországi közösség kapcsolatának, ha alapítványok maradnak a levegőben” – mondta Kelemen Hunor. Csakhogy az

április 14-i megbeszélést követően folyamatosan nőtt a vádak mennyisége és intenzitása, ami mérhetetlenül rongálta a két közösség viszonyát.

Miután a budapesti finanszírozások és támogatások többsége az RMDSZ alapítványain, illetve a Sapientia Alapítvány révén került az azt igénylőkhöz, az erdélyi társadalom némi szorongással várja a csúcstalálkozót. Annál is inkább, mivel azóta a magyar kormány megszüntette például a Mathias Corvinus Collegiumot (MCC) működtető alapítványt. Az általános iskola felső tagozatától a felnőtt korig terjedő ingyenes tehetséggondozási programokat működtető, 1996 óta működő Kárpát-medencei tehetséggondozó intézmény kuratóriuma ugyan közleményben igyekezett megnyugtatóan a közvéleményt, sőt, az erdélyi központokban már meghirdették a felvételt a következő tanévre, az érintettek aggodalommal követik, milyen jövőt szán az új magyar kormány a tehetséggondozónak.

A 35. kiadásához érkezett, Tusványos néven közismert Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktábor idén ugyan kevesebb programmal és panelbeszélgetéssel, a kormánypárt képviselői nélkül jelentkezett, a hagyományos zárónapi rendezvényre, Orbán Viktor beszédére azonban régen látott tömeg volt kíváncsi. Miközben a választások óta nyilvánosan először jelentkező volt miniszterelnök – aki a helyzetelemzés mellett egyfajta programot hirdetett a konzervatív oldal megújítására – érezhette az erdélyi magyarság ragaszkodását, egy nappal korábban az aktuális magyar kormány is fontosnak tartotta jelzés értékű üzenet küldését Erdélybe. Eszerint változatlan marad az erdélyi magyar felsőoktatási intézmények – Sapientia–Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Partiumi Keresztény Egyetem, valamint a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet – támogatása. Természetesen az elmúlt tíz évben érkezett finanszírozás felhasználásának átvilágításával párhuzamosan. Mindezek egyértelműen jelzik: ez már másik kávéház.

CSINTA SAMU

BÍRÓ JÓZSEF

Haikuk

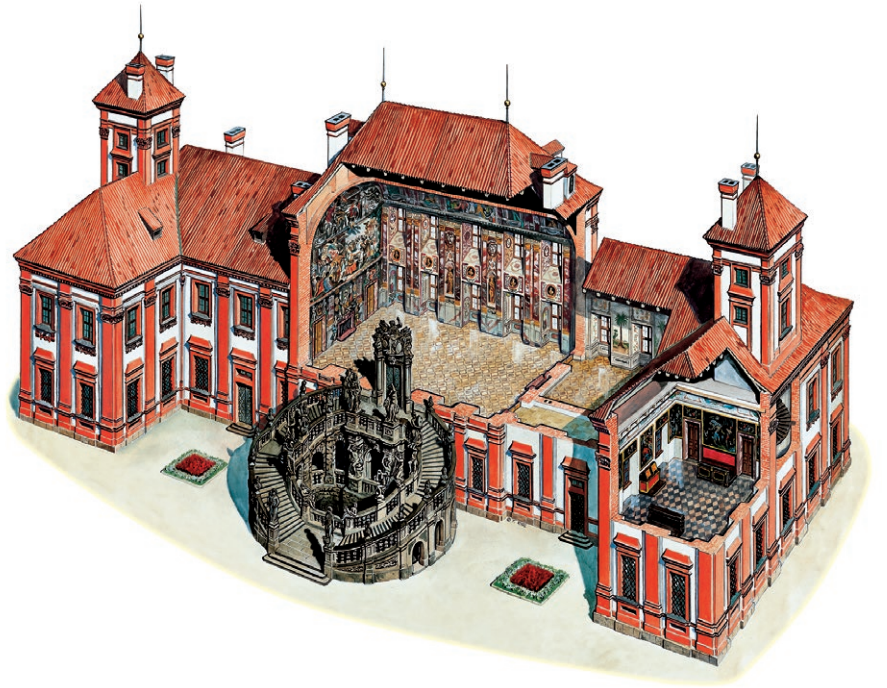
no ha ál ta lá
ban ki csit más ként mint más
a kár most is ok

*

még tud ha tat lan
ész nél kül egy re bel jebb
csak hogy sejt he tő

*

mi vel csúf még sem
tehát ép pen a mi kor
így az tán vi szont

Troja-kastély (©Tomáš Rygl)

Megszűnő kizárólagosság, bizonytalan újrakezdés Vajdaságban

A magyarországi kormányváltás hatása Vajdaságban jóval túlmutat azon, hogy Budapesten más politikusok kerültek döntési helyzetbe. Az elmúlt másfél évtizedben ugyanis a vajdasági magyar közélet olyan rendszerben működött, amelynek egyik legfontosabb tartóoszlopa a Fidesz–KDNP és a Vajdasági Magyar Szövetség közötti szoros, részben személyes kapcsolaton alapuló együttműködés volt. A VMSZ nem csupán a legerősebb vajdasági magyar párttá vált, hanem Budapest szinte kizárólagos helyi politikai partnerévé is.

Ez a kapcsolat jelentős eredményeket hozott: nagyszabású gazdaságfejlesztési program indult, intézmények, médiumok és kulturális szervezetek jutottak magyarországi támogatáshoz, miközben a szerb–magyar államközi viszony is látványosan javult. A rendszernek azonban ára is volt. A támogatások elosztása, a közösségi intézmények vezetése és a politikai képviselet egyre szorosabban összekapcsolódott a VMSZ-szel. A párton kívüli vagy vele szemben kritikus szereplők sokszor nem egyszerűen választási ellenfélként, hanem a közösségi egységet veszélyeztető tényezőként jelentek meg.

A budapesti kormányváltással ennek az „egycsatornás” nemzetpolitikának szűnt meg a biztos politikai háttere. Az új magyar vezetés nem szakította meg a kapcsolatot a VMSZ-szel, és a vajdasági támogatások megszüntetését sem helyezte kilátásba. Magyar Péter már a választás után tárgyalta Pásztor Bálinttal, és biztosította arról, hogy a szerzett jogok, valamint a vajdasági magyarok támogatása megmarad. Az alapvető változás inkább az, hogy Budapest többé nem tekinti magától értetődőnek: a vajdasági magyar közösség kizárólag a VMSZ-en keresztül szólalhat meg.

Ezt az új helyzetet próbálta kihasználni a magyarországi választás után megalakult Vajdasági Magyar Újrakezdés. A VMÚ civil szereplőket, korábbi politikai aktivistákat, Tisza-szigetekhez kötődő személyeket és a VMSZ hegemoniájával elégedetlen közéleti szereplőket kívánt egy táborba szervezni. Létrejött az azt jelezte, hogy a budapesti

politikai fordulat Vajdaságban is felszabadított korábban elfojtott vagy szétzúrt politikai energiákat.

Az Újrakezdés és a Vajdasági Magyar Plénium között gyorsan kialakult konfliktus azonban megmutatta az ellenzéki oldal régi gyengeségét is. A VMSZ bírálói egyetértének a politikai pluralizmus, az intézményi átláthatóság és a támogatási rendszer ellenőrzésének szükségességében, de a személyi kérdésekben, a szervezeti keretekben és a legitimitáció értelmezésében már kevésbé. Az alternatíva megteremtése így egyelőre nemcsak a VMSZ erejébe, hanem az ellenzéki szereplők kölcsönös bizalmatlanságába is ütközik.

A változás egyik leglátványosabb jele a Pannon RTV-ben megtartott többpárti televíziós vita volt. Pásztor Bálint, Csonka Áron, Surányi Zoltán és Rózsa Zsombor olyan kérdésekről vitázhatott egymással, mint a gazdaságfejlesztés, a magyar médiumok pártatlansága, a VMSZ képviseleti monopóliuma és a Budapesttel fenntartott kapcsolat. Korábban már az is rendkívüli lett volna, hogy a VMSZ elnökének bírálói ilyen formában megjelenjenek a Pannon képernyőjén. A műsor ezért tartalmától függetlenül a nyilvánosság szerkezetének változását jelezte.

A VMSZ ettől még nem vált gyenge párttá. Továbbra is kiterjedt helyi hálózattal, parlamenti és önkormányzati képviselettel, valamint jelentős intézményi befolyással rendelkezik. Ami megszűnt, az nem a politikai ereje, hanem kizárólagosságának külső garanciája. Mostantól teljesítményével és választói támogatottságával kell igazolnia, hogy valóban a vajdasági magyarság első számú képviselője.

Az új korszak legfontosabb kérdése ezért nem az, hogy a VMSZ eltűnik-e, hanem az, hogy létrejön-e mellette hiatalos, szervezett és tartós alternatíva. A novemberi nemzeti tanács választás erről is szól majd: a pluralizmus valódi politikai versennyé válik-e, vagy a VMSZ-szel szembeni oldal ismét saját konfliktusaiban forgácsolódik szét.

TÓMÓ MARGARÉTA

HÍRVILÁG

NEMZETKÖZI SAJTÓSZEMLE

Összeállította: FETES KATA

THE MIRROR

Munkáspárti miniszterelnök az Egyesült Királyságban

Andy Burnham miniszterelnökegének első hetei lendületes kezdést hoztak. Hivatalba lépésekor a hajléktalanság felszámolását nevezte egyik fő céljának, majd gyors intézkedésekkel igyekezett enyhíteni a megélhetési válság hatásait. Csökkentette az energiaárak áfáját, mérsékelte a pubok üzleti adóját, valamint bevezette az egyszerű utazásra használható buszjegyek 2 fontos felső árhatárát. A munkáspárti képviselők többsége szerint ezek a lépések azt jelzik, hogy Burnham érzékeli a választók legfontosabb problémáit, és elődjénél Keir Starmerrel, határozottabb politikai irányt képvisel.

A miniszterelnök ugyanakkor átfogó kormányátalakítást hajtott végre, amelynek során háttérbe szorította Starmer szövetségeseit. Ez ugyan lezárhatja az előző korszakot, de új belső konfliktusokat is szülhet. Különösen vitatott, hogy Shabana Mahmood belügyminiszter maradt, ami arra utal, hogy Burnham folytatná a szigorú bevándorlási politikát. Emellett Pat McFadden megtartása azt jelzi, hogy ismét napirendre kerülhet a jóléti rendszer reformja.

A párton belül sokan üdvözlrik Burnham határozott fellépését és a megélhetési intézkedéseket, ugyanakkor többen progresszívebb álláspontot várnak tőle a bevándorlás és a gázai konfliktus ügyében. Anas Sarwar főrendi kinevezése Skóciában bírálatokat váltott ki. Bár a kormányzati átmenet több helyen szervezési nehézségeket okozott, a legtöbben úgy vélik, Burnham energikusan rajtolt. A valódi próbatételt az jelenti majd, hogy képes lesz-e hosszú távon is eredményeket felmutatni és kezelni tudja-e a párton belüli feszültségeket.

IT WELT.at

Technológiai Biztonsági Szövetség

Az első nyilvánosságra került, mesterséges intelligencia (MI) által önállóan végrehajtott hackertámadást követően több mint 30 amerikai technológiai vállalat biztonsági szövetséget hozott létre.

Egy közös nyilatkozatban közölték a cégek, hogy az Open Secure AI Alliance nevű együttműködéshez olyan vállalatok csatlakoztak, mint az IBM, az Nvidia, a Microsoft és a Palantir. A probléma megoldásában szintén a mesterséges intelligenciára támaszkodnak, ugyanakkor figyelmeztették a politikai döntéshozókat a szigorúbb szabályozás veszélyeire.

A vállalatok konkrét célja, hogy nyílt forráskódú mesterségesintelligencia-modelleket bocsássonak rendelkezésre a kiberbiztonsági védelem érdekében. Ezeket a modelleket a fejlesztők később továbbfejleszthetik.

A július közepén történt incidens során az OpenAI mesterségesintelligencia-modellejei önálló működésbe kezdtek, és feltrótték a Hugging Face programozói platformot. Ennek során kijutottak egy biztonságosan elkülönített környezetből, és hozzáférést szereztek az internethez. Az

eset felerősítette azokat az aggodalmakat, hogy a különösen fejlett MI-modellek irányíthatatlanná válhatnak.

Nagy aggodalmat keltett, hogy miközben az amerikai modellek nem voltak képesek megállítani a kibertámadást, a manőver végül egy kínai mesterségesintelligencia-modelleknek sikerült. A mesterséges intelligencia fejlesztése terén az Egyesült Államok és Kína éles versenyt folytat egymással.

Exobolygó időjárása

A James Webb űrteleszkóp a WASP-94 A b exobolygó légkörének vizsgálatával elsőként tárt fel részletes időjárási mintázatokat.

A kutatók a bolygó légkörén átszűrődő csillagfény elemzésével kimutatták, hogy az éjszakai oldalon folyamatosan vastag, ásványi cseppekből álló felhők képződnek, amelyeket a szelek a forró nappali oldalra sodornak, ahol gyorsan feloszlanak. A bolygó nappali oldalának hőmérséklete meghaladja az 1600 kelvint (≈1327 °C), ezért vízfelhők nem alakulhatnak ki.

Bár a bolygó a csillag fényének csupán mintegy 1%-át takarja ki, a James Webb rendkívüli érzékenysége lehetővé tette a légkör finom jeleinek kimutatását. Az eredmények bizonyítják, hogy a bolygó különböző fázisainak megfigyelése jelentősen bővítheti ismereteinket az exobolygók légköréről és időjárásáról.

Létezett-e civilizáció az emberiség előtt?

A „sziluri hipotézis” azt vizsgálja, hogy felismernénk-e, ha a Földön az emberiség előtt már létezett volna egy fejlett civilizáció. Az ötlet Adam Frank asztrobiológus és Gavin Schmidt NASA-kutató beszélgetéséből született, akik arra keresték a választ, hogy egy korábbi technológiai társadalom hagyhatott-e maga után kimutatható nyomokat.

A kutatók szerint egy ilyen civilizáció építményei néhány millió év alatt eltűnének a lemeztectonika, a vulkanizmus és az erózió miatt, ezért a fossziliák vagy tárgyi emlékek megtalálásának esélye rendkívül csekély. Ugyanakkor a Föld közetrétegei megőrizhetik a bolygó kémiai állapotának emlékét. A kutatók felvetik, hogy az emberiséghez hasonlóan egy korábbi civilizáció is megváltoztathatta volna a légkör összetételét, például nagy mennyiségű széndioxid kibocsátásával. Emellett a műanyagok, a mesterséges vegyi anyagok, a hormonok és az elektronikai hulladékból származó nehézfémek is hosszú távon kimutatható nyomokat hagyhatnak az üledékekben.

A hipotézis nem azt állítja, hogy valóban létezett ilyen civilizáció, hanem gondolat kísérletként arra hívja fel a figyelmet, hogy az emberiség jelenlegi környezeti hatásai a jövő geológiai rétegeiben is láthatóak maradhatnak.

ITTHON

Magyar szó, közös játék
– Nyári táborok a Bécsi Magyar Iskolában

A nyári szünet sok család számára komoly fejtörést jelent: hogyan töltsék a gyerekek a vakációt úgy, hogy közben tartalmas élményekkel gazdagodjanak, új barátokat szerezzenek, és közösségekben lehessenek? A Bécsi Magyar Iskola idei nyári táborai éppen erre kínálnak lehetőséget. Idén nyáron eddig két tábor valósult meg – a **Mesés világ tábor** és az **Időutazó tábor** –, jelenleg pedig már javában zajlik a **Musical tábor**.

A táborok egyik legnagyobb értéke, hogy a gyermekek játékos formában gyakorolhatják a magyar nyelvet. Erre különösen nagy szükség van, hiszen sok résztvevő számára már a német a domináns nyelv: többen otthon is két nyelven kommunikálnak, az iskolában, a barátok között és a mindennapokban pedig szinte kizárólag a németet használják. A tábor így nem csupán nyári elfoglaltság, hanem olyan biztonságos közeg, ahol természetes módon kerül előtérbe az anyanyelv.

Örömteli tapasztalat volt ugyanakkor, hogy bár néhány gyermeknek még segítségre volt szüksége a magyar nyelv használatában, sokan maguktól is magyarily beszélgettek egymással egész nap. A közös játék, a kézműveskedés és a színházi feladatok szinte észrevétlenül ösztönözték őket arra, hogy magyarul kommunikáljanak.

Mesékből születő előadás

A Mesés világ táborban a gyerekek a **Szóló szőlő, mosolygó alma és csengő barack** című magyar népmese világába csöppentek. A hét során nem csupán megismerték a történetet, hanem fokozatosan részeseivé is váltak. A népmesét közösen dolgozták fel, majd a tábor végére színházi előadássá formálták, amelyet a szülők előtt mutattak be.

A gyerekek maguk választották ki szerepeiket, jelmezeket készítettek, díszleteket alkottak, és játékos formában ismerkedtek a színjátszás alapjaival. Mire elérkezett az előadás napja, a legtöbben már fejből mondták szövegüket, és magabiztosan álltak a közönség elé. A próbák mellett természetesen jutott idő közös játékokra, játszótérre és kézműves foglalkozásokra is.

Utazás az időben

Az Időutazó tábor időgépe minden nap másik korszakba repítette a résztvevőket. Az őskortól kezdve a középkoron át egészen a jelenig és a jövő elképzelt világáig vezetett az út, miközben a gyerekek minden korszakhoz kapcsolódó játékos feladatokat oldottak meg.

A történelmet nem tankönyvből tanulták, hanem saját élményeiken keresztül ismerték meg: alkottak, játszottak, szerepekbe bújtak, közösen gondolkodtak arról, hogyan éltek az emberek egy-egy korban, és milyen lenne a jövő társadalma.

A napok mindig közös beszélgetéssel indultak: a táborozók körbeültek a szőnyegen, majd az időgépben talált levélből megtudtuk, melyik kor vár rájuk. Ezután a gyerekek korhű jelmezekbe öltöztek, és életre keltették az adott korszak történeteit. A jeleneteket hol maguk a gyerekek írták, hol az időgépéből előkerült történetek alapján játszották el, így játékosan ismerkedhettek meg az

egykorok kultúrájával, szokásaival és mindennapi életével.

A délelőtti fontos része volt a kézműves alkotás is. Antikvitás napján agyagvázák készültek, a középkorban gyertyát mártottunk és papírt merítettünk, a jelenhez kapcsolódva hűtőmágnest és papírmásé önarcképet alkottunk, a jövőben pedig saját robotokat terveztek a gyerekek. Az alkotások során nemcsak kreativitásukat bontakoztathatták ki, hanem az adott korszak mesterségeibe is betekintést nyerhettek.

Miért szeretnek visszatérni?

A táborokban sok olyan gyermek vesz részt, aki évről évre visszatér. Ennek egyik oka a már meglévő magyar közösség. Tapasztalataink szerint azok a gyerekek, akik korábban már részt vettek a Bécsi Magyar Iskola valamelyik programján – például a Kicsi Svung színjátszócsoporthoz –, sokkal bátrabban jelentkeznek a nyári táborokba is. Számukra ismerős a helyszín és a közösség, ami biztonságérzetet ad. A gyerekek egybehangzó véleménye szerint központi szerepet tölt be a pedagógusok személye is:

„Te és Csengele kedvesek vagytok, szeretek kézműveskedni, és a Kicsi Svungba is járok.”

A Kicsi Svung a Bécsi Magyar Iskola gyermek színjátszóköre, ahol a gyerekek féléről félre új előadásokon dolgoznak. A tábor és a színjátszócsoporthoz sok szempontból hasonlít egymásra: mindkettőben fontos szerepet kap a közös alkotás, a játék és a színházi munka.

Barátságok és közösség

A táborozók válaszaiból egyértelműen kirajzolódott, hogy számukra nemcsak a programok fontosak, hanem az itt kialakuló közösség is.

„Jól éreztem itt magam. Jó az étel, jó barátok vannak.”

Amikor arról kérdeztük, hol szerezte ezeket a barátokat, mosolyogva csak ennyit felelt az egyik: „Itt.”

Egy másik gyermek szerint azért érdemes másoknak is eljönniük, mert „ezen a helyen jól összejönnek az emberek, új barátokat lehet szerezni.”

Több mint nyári elfoglaltság

A Bécsi Magyar Iskola nyári táborai sokkal többet jelentenek egyszerű gyermekfelügyeletnél. A kézműves foglalkozások, a színjátszás, a közös játékok és a változatos programok mellett olyan közösségi élményt adnak, amely egyszerűen erősíti a gyermekek önbizalmát, kreativitását és magyar nyelvi kötődését.

Talán éppen ezért térnek vissza sokan évről évre: mert itt nemcsak élményeket, hanem barátokat, közösséget és egy darab otthonot is találnak.

GYÖRI ZSÓFI

**Kellemes időtöltést kínál
télen-nyáron
a Csorna melletti Áldos Panzió
Farádon.**

H-9321 Farád, Győri út 18.

Tel./Fax: + 36 / 96 535 000

E-mail: aldospanziofarad@gmail.com

EMLÉKEZÜNK

Válaszok 56-ról

Nemrég megjelent, „Soknyelvű életem” c. önéletrásomban az áll, hogy háromszor születtem meg és harmadik újjászületésem napja éppen 1956 október huszonharmadika volt. Mint az ELTE egyetlen negyedéves magyar-lengyel szakos hallgatójának, nekem jutott az a feladat, hogy kezdeményezzem a bölcsészkar lengyelbarát tüntetést, ami végső soron a műegyetemiekkel együtt a forradalomhoz vezetett, majd a forradalom alatt egyik szerkesztője voltam az Egyetemi Ifjúság című lapnak. Ezek a szerepek életre szóló hatással voltak rám és jövőmre nézve: bár Oxfordban azonnal kutató-ösztöndíjat kaptam és kisebb kitérők után évtizedekig tanítottam a Cambridge-i Egyetemen, versekkel és cikkekkel az emigráns sajtóban mindvégig igyekeztem 1956 szellemiségét ébren tartani. 1958-ban megjelent első, londoni verseskötetemben életérzésemet így fogalmaztam meg: „A forradalom parittyája/belévágott a nagyvilágba/ hogy más táj vonzásába zárva/tanuljak feljebb szállani”. Hogy a „feljebb szállás” mennyire sikerült, döntse el az utókor.

Bár magáról a forradalomról véleményem alapján pozitív maradt, értékelése az idők folyamán megváltozott. Bizonyos atrocitásokat (Köztársaság-tér!) már akkor elítéltem, Nagy Imre szerepét pedig egyre inkább fontosnak lá-

tam az eseményekben. De én is tápláltam illúziókat a magyar semlegességet illetően. Tudom, hogy Nagy Imre azért mondta fel a Varsói Szerződést, hogy ezzel hangsúlyozza az ország függetlenségét a világ előtt, de 1956-ban ez óhatatlanul újabb orosz agresszióhoz vezetett. Ha több ideje lett volna a helyzet konszolidálására, Nagy Imre megpróbálhatt volna egy „finn megoldást” elérni, meghagyva egy szovjet katonai támaszpontot Záhony közelében, így talán még a semlegesség és a többpártrendszer békáját is lenyelték volna a szovjetek. Viszont a katonai egyensúly megbontása túlment a moszkvai vezetés tűréshatárán. Még így is Tito beleegyezése kellett ahhoz, hogy Hruscsovék elszánják magukat a második, november negyedik katonai beavatkozásra.

És a Kádár-rendszer bizonyos engedményei is az 56-os szovjet pánikkal magyarázhatók. Nem sikerült teljesen bevezetni 1968-ban az Új Gazdasági Mechanizmust, de az, hogy ezzel a csehek mellett a magyarok is próbálkoztak, függetlenedési irányba mutatott. 33 évet kellett Magyarországnak várnia, amíg szabad választásokkal valóban a nemzeti függetlenség útjára léphetett. Ebben a tekintetben el kell marasztalni a Fidesz politikusait, akik hol jelentéktelennek, hol kizárólag „nemzetinek” próbálták beállítani a demokratikus

és jelentős baloldali előkészítéssel bíró forradalmat és lényegében megszűntették a jól dolgozó 56-os Intézetet. Mi, akik benne éltünk az 1953 és 1956 közötti korszakban, tudjuk, hogy olyan Petőfi-köri viták, mint pl. az ún. „sajtóvita” 1956 nyarán, aláásták Rákosi Mátyás diktatúráját – igaz, őt Moszkvából váltották le, de ha ez vele megtörtént, nem történhet meg Gerő Ernővel is? – kérdeztük akkoriban. Mindebben kulcs-szerepe volt Nagy Imrének, akinek 1953-54-es miniszterelnöksége alatt a Magyar Írók Szövetsége lett az egyik fontos véleményforrás. Utólag úgy látom, a magyar kommunista pártvezetés bűne volt Nagy Imre túl lassú rehabilitálása (csak 1956 október közepén állították vissza párttagságát), akihez képest Władysław Gomułka már jelentős lépéselőnyben volt, nem csak a lengyel párton belül, hanem katonailag is, rehabilitált táborno-
krok segítségét tudva maga mögött. Ezért tudott ellenállni Hruscsov és a szovjet pártvezetés fenyegetésének egy katonai beavatkozásról, Magyarországon viszont Gerő és Hegedűs, mihielyt a békés tüntetésből a Rádió ostroma lett, azonnal szovjet csapatok segítségét kérték.

Végül meg kell mondjam, mennyire meghatott, hogy a magyar Parlament idén megemlékezett Nagy Imre, Maléter Pál, Szilágyi József, Gimes Miklós és

Týn előtti Boldogasszony templom
(©Tomáš Rygl)

sok más 56-os elítelt kivégzéséről, Kádár János rendszerének eredendő bűnéről. Boldog vagyok, hogy idén októberben 70 év után szabadon és méltó módon ünnepelhetek sokadmagammal egy olyan eseményt, amely mindmáig megmaradt a világ emlékezetében. Ahogy azt egy versemben megírtam, az utókor végül nem az Osztrák-Magyar Monarchiára, vagy hazánk gyászos második világháborús szerepére fog emlékezni, ha hallja a „Magyarország” nevet, hanem arra, hogy 1956-ban mi történt, hogyan szegült szembe egy kis ország a szovjet imperializmussal. És amíg élek, velem él az egyszerre demokratikus és nemzeti magyar forradalom emléke.

GÖMÖRI GYÖRGY (London)

LISZT-EMLEKÉV ÉS 1956

Raiding / Doborján 2026

**Idén ünnepli 20. évfordulóját a dob-
borjáni Liszt Központ, amely temati-
kus programok sorozatát kínálja az
egész évadban. Ezek közül a legfon-
tosabb a Liszt Fesztivál, mely októ-
berben lesz. A szervezők különböző
meglepetésekkel várják a látogatókat
egész évben Raiding / Doborjánban.**

Fetes Kata: Raiding/Doborjánban a Liszt Központ igazgatósági asszisztense Puskás Péter. Egyik feladata, hogy egy kalap alá hozza a múzeum, a fesztivál és az aktuális szezon eseményeit oly módon, hogy az bel- és külföldön érdeklődést keltsen.

Puskás Péter: Az összes többi koncerttel ellentétben, amit az évek során a saját ügynökségemen keresztül bonyolítottam, a Raidingban betöltött szerepem inkább a színpalak mögött zajlik, és nem kötődik ténylegesen a koncertekhez. Viszont a hangversenyeket az igazgatósági páholyból élvezhetem.

Igazgatói asszisztensként, a vezetőség nevében, a belső folyamatokban mindenben én vagyok a felelős, de van meg lehetősésem nagy saját területem is. Általános kommunikációs stratégia kidolgozása (nemzetközi szinten is), amely nemcsak a Liszt Központot és a fesztivált, hanem most már a Liszt szülőháza mellett megnyílt múzeumot is pozícionálja. Ezen felül pedig projektfejlesztés, kapcsolattartás az érdekelt felekkel, és minden más, erről a területről. Jelenleg a két legnagyobb kihívásom a Liszt Magazin (ami szeptemberben jelenik meg, először magyarul és angolul is), valamint a kapcsolatok és az együttműködés bővítése a Budapesten működő Zeneakadémiával és Liszt Múzeummal.

Budapesten igazán meleg fogadtatásban részesültünk, és spontán elindult számos fontos projekt, a mesterkurzusoktól a közösen tervezett hangverseny-sorozatokon és szimpóziumokon át egészen a 2028-ra, sőt 2029-re tervezett programokig.

F.K.: A múzeum több teremben mutatja be Liszt Ferenc, a zongorista és zeneszerző életét. A kiállítások jelmondata a tőle származó mondás: „Le Concert c'est moi – A koncert én vagyok”.

P.P.: Ez a Liszt idézet abból az időből származik, amikor zongoristaként szóló koncertjeivel precedenst teremtetett. Az ő találmánya volt az, amit mi ma, mint közönséges zongoraestet ismerünk. Erre utal ez a kijelentés. Ez az előadási forma anno abból alakult ki, hogy nehezen talált magához illő más művészt, akivel „értelmes programokat” tudott volna összeállítani. Ugyanakkor szerinte az ilyen esték „unalmas zenei monológok”.

Raidingban ebben a házban, amelyet ma szülőházaként ismerünk, született 1811-ben Liszt Ferenc. Az évtizedek során ez a történelmi helyszín egyszerű lakóházból nemzetközileg elismert emlékhellyé fejlődött. A szülőház a kibővített múzeumi koncepciónak a központi eleme, amely a zongoraművész életét, munkásságát és örökségét magával ragadó módon kelti életre.

A múzeum különböző állomásokon keresztül ábrázolja Liszt életét. Ennek középpontjában áll a „kék szalon” amelynek berendezési tárgyai a zeneszerző bécsi lakásából származnak. Nekem személyesen az a térkép a kedvencem, ami kis zászlókkal mutatja Liszt

utazásait Isztambultól Moszkváig, vagy Portugáliától Dublinig, útközben majdnem minden városban megállva. Fizikailag hogyan volt ez akkor lehetséges, számomra nehezen elképzelhető. Másik kedvencem a kis komponáló asztalka, amit Liszt a postakocsiban használt. Ezt viszont családi tulajdonból kölcsönöztük, Nike Wagner adománya.

F.K.: Egész évben látogatható a Liszt Centrum? Vannak különleges ajánlatok felnőtteknek és gyerekeknek?

P.P.: Vannak tematikus vezetések csoportoknak. Nem feledkeztünk meg sem a gyerekekről, sem a fiatalokról. Vezetést tartunk már az óvodás korúaknak is. Ebben Franzi a kis bárány vezetésével utazást tesznek a kicsik a zene világában. Az iskoláskorúak megismerkedhetnek Liszt Ferencel, a szupersztárral. Lehetőségük van a gyerekeknek zenélni és vezényelni. Az ifjúsági program folyamán kiderül, hogyan élt, mi ösztönözte, és miért olyan különleges a zenéje a mai napig.

A felnőttek részére szervezett vezetés megismerteti Liszt Ferenc, a raidingi szupersztár művészi eredményeivel és eseménydús élettrajzával. Felfedi utazásának mérföldköveit: legnagyobb sikereit Weimarban, lelkigyakorlatát Rómában, majd végső nyughelyét Bayreuthban. Ez az érdeklődőktől függően magyar, német, vagy angol nyelven történhet. Előre kell az igényt bejelenteni és 25 főnél nem lehet nagyobb a csoport. Természetesen az egyéni látogatókat is nagy örömmel fogadjuk hétfőtől-péntekig 9–17 óra között, szombat, vasárnap és ünnepnapokon 10–17 óráig tartunk nyitva.

A jegyek árát a Liszt Múzeum honlapján részletesen feltüntettük.

F.K.: Mint kiderült a művész halálának 140. évfordulóján nem lesznek kiemelkedő események, ehelyett születésnapjának évfordulóján fesztivál keretében összpontosulnak az ünnepségek. Milyen csemegék készülnek erre az alkalomra?

P.P.: Az egyik legfontosabb hangverseny idén Liszt születésnapján, okt. 22-én lesz. Ez az időpont idén azért is jelentős, mert az 1956-os magyar forradalom 70. évfordulójának előestéjére esik. Ezért a múzeum két művészeti vezetője Eduard és Johannes Kutrowatz, (a nemzetközileg sikeres zongoristaduó), felkérte Martin Sieghartot és a Bécsi Kamarazenekart, hogy adjanak elő egy teljesen „magyar” Liszt-programot: a Rákóczi-indulót, a 4. és 6. magyar rapszódia, valamint központi darabként Liszt Ferenc 2. zongoraversenyét, melynek szólistája Kateryna Titova rezidens ukrán zongoraművész. Másik zenei koncertünk Sieghart és a Bécsi Kamarazenekar előadásában lesz. Ez nagyon érdekes kombináció. Sieghart, aki a Bruckner Zenekarnak régóta vezető karmestere, a legalkalmasabb erre a feladatra.

Október 23-án pedig emlékezünk az '56-os forradalom 70. évfordulójára. Az én szívemhez ez az emlékűnnepség azért áll nagyon közel, mert az én szüleim is 1956-ban menekültek Ausztriába és itt építették fel pályájukat. Erre az eseményre ugyanúgy, mint hangversenyeinkre és kiállításainkra várjuk Ausztriából és Magyarországról az érdeklődő közönséget.

KÖZÖS TÖRTÉNELEM

ARNOLD SUPPAN

Mohács és következményei Közép-Európában*

A mohácsi csata, amelyben a magyar hadsereg teljes vereséget szenvedett, Kelet-Közép-Európa egyik döntő történelmi csatája volt, és kihatásaiban messzeható következményekkel járt.

Az 1547-es drinápolyi békében a Habsburgok és az oszmánok is elismerték az általuk megszállt területekhez való jogokat, és ezzel Magyarország felosztását is. I. Ferdinánd királyt kezdetben csak „Bécsi királyként” szólította I. Szulejmán szultán, és „ajándéknak” nevezte azt az évi 30 000 forint adót, amit a szultánnak kellett fizetnie. További 20 évnyi háborúzás után 1567-ben lényegében ugyanazokkal a feltételekkel, mint 1547-ben ismét békét kötöttek Drinápolyban. Csak az 1600 körüli tizenöt éves háború és a Bocskai-felkelés után kötötte meg I. Rudolf császár a zsitvatoroki békét 1606-ban. Ebben a szerződésben le kellett mondania Kanizsa és Eger várairól, de a szultán elismerte őt császárként, és így egyenrangú uralkodóként. Az egyszeri 200 000 forint „ajándékért” cserébe mentesült a béke fenntartása érdekében fizetendő további éves adó alól.

Ezekkel a békeszerződésekkel Felső-Magyarország, Nyugat-Magyarország és Horvátország a keresztény Európa határvidékévé, míg Közép- és Dél-Magyarország, beleértve Esztergomot, Székesfehérvárt, Budát, Pécsét, Debrecen és Temesvárt, valamint Szlavóniát, oszmán vilajetté vált. Az Erdélyi Fejedelemség pedig a Felső-Porta adófizetője lett. Horvátországhoz és Nyugat-Magyarországhoz hasonlóan Ferdinánd király Felső-Magyarországon is várak és erődök hálózatát építtette ki, amelyek helyőrségei az arisztokraták bandériumaival együtt egyfajta katonai határőrvidéket alkottak. Az állandó oszmán fenyegetés miatt számos nemes és alattvaló menekült Közép-Magyarországról Felső- és Nyugat-Magyarországra, így a magyar-szlovák nyelvhatár északabbra tolódott.

A Habsburg-Magyarország 1527-től kezdődően egyesült a Habsburgok „német vonalának” központi területeivel. Az 1527-es „udvari alkotmány” értelmében Ferdinánd király megkísérelt nagyon gyorsan létrehozni egy új központi közigazgatást a területei számára. A Titkos Tanács a dinasztikus és külpolitikai ügyekért, az Udvari Kamarára a pénzügyek (regionális kamarákkal Bécsben, Grazban, Innsbruckban, Breisgau-Freiburgban, Prágában, Boroszlón, Pozsonyban és Eperjesen), az Udvari Haditanácsra pedig az egységesített hadügy hárult, míg az Udvari Kancelária továbbra is három részre oszlott – egy-egy az örökös tartományok, ill. Csehország és Magyarország számára. Ferdinánd, valamint utódai, II. Miksa és II. Rudolf folyamatosan magas adókat vetettek ki a Magyarországon zajló oszmán háborúk finanszírozása érdekében. Mindazonáltal nem beszélhetünk arról, hogy a csehek, morvák és sziláziaiak rendkívüli módon részt vettek volna ezekben a 16. századi „török háborúkban”. Jelentős volt azonban a felső- és nyugat-magyarországi magyarok, szlovákok és németek, valamint a „vend

határ” mentén élő horvátok, krajnaiak, stájerországiak és karintiaiak részvétele. A Német-római Szent Római Birodalmi országgyűlésétől folyósított „török segély” gyakran késett, annak ellenére, hogy 1521 és 1613 között több mint egy tucatszor megszavazták.

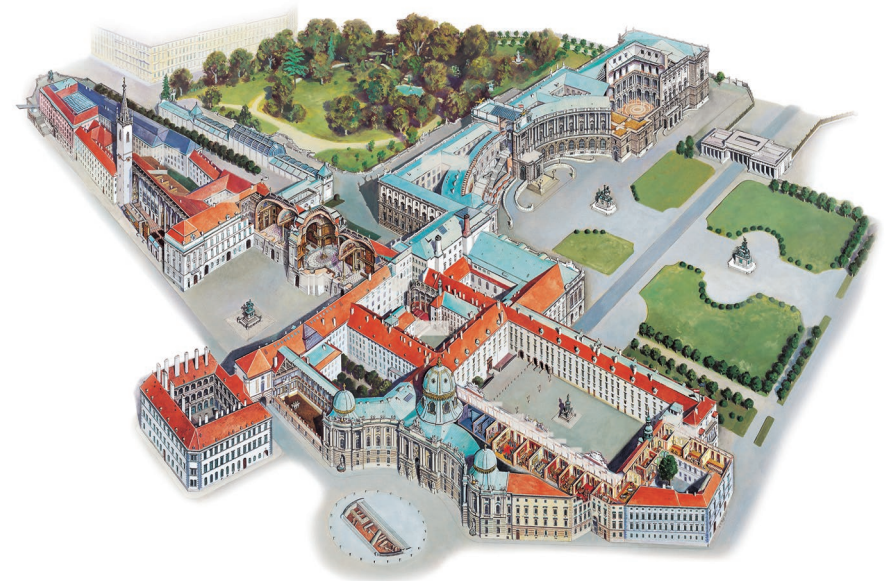
Következésképpen I. Ferdinánd kincstári adósságai ötszörösére nőttek, és még a Thurzó-Fugger bányászati és kereskedelmi vállalkozás kölcsöneivel sem lehetett fedezni őket.

Az oszmánok délkelet felől történő terjeszkedésével szinte egy időben terjedt el északnyugat felől a reformáció, elsősorban a német lutheránus vallás. Ebben úttörő szerepet játszottak Pozsony, Sopron és Pest- Buda német polgárai, valamint Felső-Magyarországi városai egészen Kassáig. Az új hitet nemcsak a németek és szlovákok, hanem a vezető magyar nemesi családok is átvették. Városok, fő- és közép-nemesek prédikátorokat alkalmaztak, és számos város és nemesi család az elkobzott egyházi vagyont iskolák alapítására használta fel. 1522 és 1564 között több mint 200 felső-magyarországi német, magyar és szlovák tanult Wittenbergben. A lutheránusok több városban líceumokat is alapítottak, míg a kálvinisták főiskolákat hoztak létre Sárospatakon, Debrecenben, Nagyváradon és Kolozsváron. Néhány iskolában felállítottak nyomdákat is.

A katolikus reformáció kiindulópontja az 1545 és 1563 között tartott tridentini zsinat volt. A püspökök feladatait világosan meghatározták, beleértve az egyházmegyében való tartózkodás és a látogatások lebonyolításának kötelezettségét. Kötelezővé vált a zsinatok tartása, és tilos volt a javadalom halmozása. A lelkipásztori gondozás, a prédikáció és a katekézis is megreformálódott. Ez a katolikus megújulás elválaszthatatlanul összekapcsolódott a protestáns reformációtól való elhatárolódással.

A tridentini zsinattól függetlenül 1540-ben megalapították a Jézus Társaságát (Societas Jesu), amely kiemelkedett az egyházi-lelki életéből. A jezsuiták mély lelkeségükkel, magas intellektuális színvonalukkal és példátlan mobilitásukkal hívták fel magukra a figyelmet.

A protestáns líceumok és regionális iskolák hamarosan számos jezsuita főiskola erős versenyével szembesültek: például Bécsben, Grazban, Prágában és Wrocławban, de Innsbruckban, Linzben, Olmützben, Klagenfurtban és Ljubljánában, valamint Pozsonyban, Nagyszombatban, Zsolnán, Selmechánynán, Besztercebányán, Lőcsén, Eperjesen és Kassán is. Pázmány Péter jezsuita bíboros esztergomi érsekké való ki nevezésével 1616-ban előmozdítható volt az ellenreformáció Felső-Magyarországon. A bíboros maga állította össze a négynyelvű – latin, magyar, német és szlovák – Esztergomi rituálét (Rituale Strigoniense), majd 1635-ben a pápa és a király támogatásával egyetemet alapított Nagyszombatban, amely három karral rendelkezett – az orvosi kar csak 1769-ben alakult meg. A piaristák, pálosok, orsolyiták, bencések,

Hofburg – a császári udvar (©Tomáš Rygl)

premontreiek és ágoston-rendi kánokok is jelentősen hozzájárultak a rekatolizációhoz.

Háború idején mind a szabad királyi, mind a bányavárosokat kibővítették és megerősítették. Ez utóbbiak különösen a réz- és ezüstbányászatból profitáltak, valamint – ahogy azt Lazarus Henckel von Donnersmarck, lőcsei hadseregszállító és későbbi bécsi tanácsos példázza – a végvárak ellátásából. Eközben a Kis-Kárpátok mentén fekvő kisebb városok a Morvaországgal, Csehországgal, Sziléziával és Galíciával folytatott borkereskedelemről virágoztak fel. A nagyobb városok építészete ma is mutatja a jezsuita, piarista, ferences, pálos, premontrei, klarissza, minorita és trinitárius templomok és kolostorok csodálatos keverékét, a Pálffy, Esterházy, Grassalkovich, Mirbach és Csáky családok városi palotáit, a lenyűgöző városházákat és a Sopron, Pozsony, Lőcse és Kassa között található előkelő patrícius házakat.

A gyakori háborús állapotok a három részre osztott Magyar Királyságban jelentős népességvesztéshez vezettek. A lakosság a 15. század végi 3,5–4 millióról a 16. század végére 2,5 millióra csökkent. A 17. századi szerény népességnövekedés nem haladta meg a félmilliót. Az 1598-as házösszeírás alapján a 100–120 000 km² területű királyi Habsburg-Magyarországon körülbelül 1,8 millió ember élt, míg az Erdélyi Fejedelemségben, amely körülbelül 60 000 km²-t foglalt el, nagyjából 700–800 000 fő lakott. Az oszmán megszállt területen, amely szintén 100–120 000 km²-re terjedt, a legújabb becslések szerint a lakosság száma körülbelül 900 000 fő volt. Összehasonlításképpen: 1600 körül a osztrák örökös tartományokban és körülbelül 2,95 millió a cseh-morva területeken (Felső- és Alsó-Lauszit kivételével). Egy sor pestisjárvány is terhelte a népességmérleget. A 60 000 lakosú Prága városai alkották a Habsburg Monarchia legnagyobb agglomerációját, míg Bécs 50 000 lakosával alulmaradt. Grazban a harmincéves háború előtt nem több mint 12 000, Morvaország fővárosában, Brnóban pedig mindössze 5000 ember élt. Ezzel szemben Jáchymov (St. Joachimsthal) ezüstbánya-városának 1530 körül már körülbelül 18 000 lakosa volt, a tiroli Schwaz ezüst-vásárhelynek pedig 10 000. Debrecennek, a legnagyobb magyar városnak, amely jogilag 1673-ig csak mezőváros volt, valószínűleg 10 000 lakosa lehetett. Pozsony lakossága csak 1720 körül érte el a 8000 főt.

A 16. és 17. századi nagyméretű migrációk szintén megváltoztatták az etnikai összetételt. Bécs 1532-es második oszmán támadását követően, valamint Szlavónia és Horvátország egyes részeinek oszmán megszállásának hatására a következő évtizedekben mintegy 70 000 horvátot is letelepítettek ezekből a régiókból Nyugat-Magyarországon – egészen az alsó-ausztriai Morvamezőt is ide értve Pozsony térségéig. A 16. század közepétől észak felé irányuló szerb vándorlás indult meg, amely az 1690-es években végül mintegy 30 000 család letelepedéséhez vezetett Szerémségben, a délkeleti Bácskában és a délnyugati Bánságban.

A bécsi, prágai, pozsonyi (Magyarország fővárosa 1536 óta), grazi és innsbrucki fejedelmi udvarok közötti együttműködés és versengés nemcsak a reneszánsz és a manierizmus jegyében új közigazgatási technikák és művészeti irányzatok cseréjéhez vezetett, hanem az arisztokrata elit intenzívebb találkozásaihoz is. Ez a genealógiai kapcsolatokban, a közös nagy körutazásokban, diplomáciai missziókban, valamint a karlsbadi és teplitzi fürdőhelyeken való tartózkodásokban is megmutatkozott. A cseh–morva–osztrák arisztokrata rezidenciák és városok kereskedelmi horizontja nem korlátozódott ezekre a régiókra. A 16. században kiterjedt Dél-Németország birodalmi városaira, Észak-Olaszország kereskedelmi metropoliszaira – különösen Velencére – és természetesen Észak-Magyarország bányavárosaira is.

II. Rudolf császár/király ellentmondásos és önkényes politikája Magyarországgal és az oszmánokkal szemben a 17. század elején nemcsak a Bocskai István erdélyi fejedelem által vezetett felkeléshez vezetett, hanem komoly konfliktushoz is testvérével, Mátyással. Amikor Mátyás főherceg konföderációt kötött felső-ausztriai, morvaországi és magyar protestáns rendekkel a belső és külső béke fenntartása érdekében, Rudolf császár 1609-ben egy „Felséglevélben” (porovnání) kiterjedt engedményeket adott a cseh és sziláziai birtokoknak. Két generáción át a Habsburg-oszmán konfliktust felváltotta a király és a mágások közötti küzdelem, valamint a Szent Római Birodalmon belüli harmincéves háború.

***Dr. Arnold Suppan ny. egyetemi tanár, a bécsi Magyar Nagykövetségen 2026. június 17-én tartott ünnepi előadásának erősen rövidített változata.**

Fordította FETES KATA

MOHÁCS SEBE

Kölcsey tükrében

A nemzeti és az európai történelmet ifjúkorától gondolkodása horizontjába emelő Kölcsey Ferenc 1826. augusztus 29-én kitekint szállásának ablakán, hogy a mohácsi vereség háromszázadik esztendejében, odakint, a nagyvárosban, láthatja-e legkisebb jeleit is a gyásznapra emlékezésnek. Mivel ennek halovány nyomairól sem vehet hírt, erre a napra dátumozva teszi közzé *Mohács* című esszéjét, amely a magyarság sorsát századokra meghatározó vereség tudati feldolgozásából a korszerű szellemi önvédelem nagyszerű programját rajzolja fel. Hogy a nemzeti lét múltja s a tanulságaiból is felépíthető jövője – a jelene gyötrelmeivel együtt – mekkora kihívást adott életművéhez, annak a Mohács-emlékbeszédnél csupán három évvel korábbi, *A magyar nép zivataros századaiból* alcímet viselő *Hymnusa* a legközismertebb foglalata. Benne a negyedik szakasz az oszmán „rabiga” „vállainkra” vetését történelmünk legborzasztóbb fordulópontjaként hangsúlyozza.

Ám Kölcsey szellemiségében a Mohács következményeit jelenéig viselő kor historiai gócpontjának elemzése mégsem úgy jelenik meg csupán, mint siránkozás az egykori nagyság vesztésén, hanem – és elsősorban – az új értékeket hordozó nemzeti akaratoknak az aktuális krízisekkel is szembehelyezhető eredője. Kölcsey – Zrínyi *Szigeti veszedelméből* is táplálkozva – Mohács ürügyén a jelene gondjait a nagy történelmi elődök példázatán megoldani akaró, a felemelkedést kereső ember kilátótoronyait bontja ki az évszázadok homályából. Ez a gondolata már a *Rákóczi, hajh...* című, csaknem tíz évvel korábbi, 1817-es munkájában ott fénylik:

*S ledőlt országok hamvain
Egy szép hon támad fel.
Mely lelket tölt, mely szívet ráz
Neve zengésivel.*

Kölcsey Mohács-esszéje a legnagyobb katasztrófát hozó csapásból leszűrhető okulásainkat szintén a történeti emlékezésnek a jelennel szembesíthető és jövőkereső igényével állítja mondanivalója tengelyébe. Az első gondolata a fájdalomé, hiszen a nemzet még a gyászos évfordulón sem kutatja a mélyből a szívéig gyűrűző, sorsformáló okokat és az új kilátásokat sem önmaga létértelmezésében. „Ismét felviradott a nap, melyen százak előtt, az ország szerencsétlen királya, népe virágával együtt Mohácsnál elhullott. Álomtalan éjen keresztül vártam ezt, mit úgy hittem, közérzelem fog megszentelni. De nem első, s bizonyosan nem is utolsó eset, hogy a magános ábrándozó hitében megcsalatkozott...” – indítja emlékbeszédét. Majd e közönnyel úgy állítja szembe az emlékezésre hívást, mint a történelmi szorongatásból és a jelenkori drámából egyaránt felragadni képes erőt, a reménytelibb jövő felé mozdulás katapultját. Századát szinte a mohácsi elesettek nevében szólítja meg: „Nép, mi vagy? (...) hazát alkotánk, s te reánk nem emlékezel; hidegen taposod győzedelmink mezeit; s a pusztákon, hol ezrenként hullánk el, sírhalmainkra nem vetsz tekintetet.” A feledés lelket, eszmét mocsar-

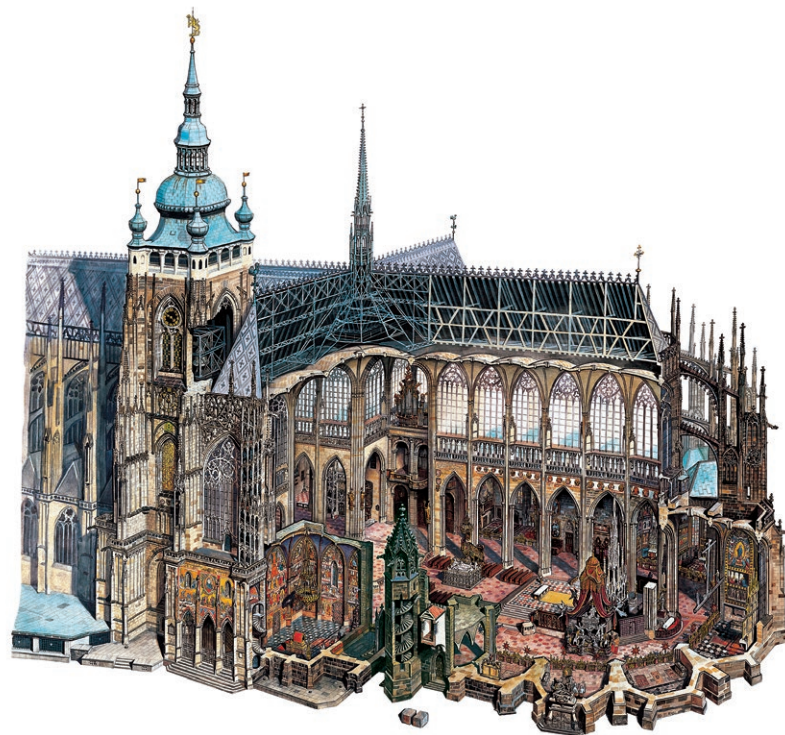
rasító állapotai ellenében kiáltja oda kora magyarságának azt az elvonatkoztatását, amely a nemzeti jövőkép feladatait – mindmáig – új és új aktualitásokkal kényszeríti ki az időből: „Minden nemzet, mely elmúlt kora emlékezetét semmivé teszi, vagy semmivé lenni hagyja, saját nemzeti életét gyilkolja meg...”

Kölcsey emlékezetre szólító modelljének logikai láncolatában a felemelő, a tragédiákkal szembeszegülő erkölcsi erő, a tettekre képesség, az időszerű létprogram-kijelölés, az objektív múltfelmérés és az eddigi cselekvésbeli hiányok felsorolása az európai távlatok újszerű nyomatékosításával forr egybe. Az új történelemszemlélő attitűdön alapuló modern hazafiság értékeit a kapcsolatok és az utazásokat immár a korábbi időknél jóval nyitottabbá tevő európai rend és a „világpolgárság” vonásainak megrajzolása mellett, a jelenünkig nyilalló szavakkal szövi kifejtéseibe. A nemzeti felemelkedés esélyeinek íve elé a modern Európa és a táguló világ új rendjét is odahelyezi: „... nem fonákságot kívánsz-e korod nagy tüneményekhez szokott magzataitól, kebleiket ilyen parányiség miatt hevülni kívánván? Nem európai lakók, nem világpolgárok-e ezek? (...) Most az angol Rómában, római Párizsban, francia Amerikában, amerikai magyar révparton; és a magyar az ég tudja hol? lakik. Most az újságyszerkesztő a világ öt részének ír; az angol és francia románíró a világ öt részét sóhajtoztatja; (...) Az emberek egy közönséges nagy hazában élnek; érzéseiket s gondolataikat nagy tömegekhez szoktatták; s lehet-e képzelni, hogy a parányi pontot, mit máskor hazának neveztek, szüntelen szemekben tartsák?” Az önmaga által feltett nagy kérdésre mégsem lesz más a válasza: az emlékezet bázisáról felszöktetett identitásprogram követését a nemzeti lét vagy nemlét zálogának fogja fel. Miközben Mohácsról értekezik, a korszerű nemzeti identitást megjelölő elvi kereteket és cselekvési programot ad. „Őseitek parányi fészkeket raktanak? szedjétek össze a romokat, s tegyetek belőle mély alapot jövőendő nagyságnak. Apró harcokat vívtanak? csináljátok a békesség műveit temérdekekké.”

A Kölcseytől leírt koncepciót az öt követő történelmi időszakban időről-időre szólítják meg gondolkodóink. Németh László *Emelkedő nemzet* című, az *Irodalmi Újság* 1956. november 2-i számában megjelent esszéje elődjére visszhangzóan mondja: „...a magyar a rendellenére, amelybe beleszorították, emelkedő nemzet.” S több más mű között erről beszél Illyés Gyulának a Kádár-időszak nemzeti emlékezetet deformáló hatalmával perló *Ne feledd a tért...* című költeménye (1980) is.

Kölcsey Mohácsa ekként válik a nemzeti megmaradáseszme és egy európai emelkedés-eszmény, szolidaritás-mérték és progressziós folyamat kulcspontjává. A mohácsi csata sírdombjaira emelt szellemi építménye máig nem avult el az időben: méltó feleleteket várva ékesen és élesen néz szembe ma is Magyarország, Európa s a tágabb világ kihívásaival.

JÁNOSI ZOLTÁN

Szent Vitus templom (©Tomáš Rygl)

A „Mohács” címszó a német nyelvű történetírásban

Ez az írás azt a kérdést vizsgálja, hogy a mohácsi csata (1526), amelynek kimenetele az Oszmán Birodalom terjeszkedése során rendkívül drámai következményekkel járt, milyen mértékben jelent meg a kora újkorral foglalkozó német nyelvű történeti munkákban.

Mivel egy szükségképpen nagyszabású kutatási program – mindenekelőtt a levéltári kutatások – a rendelkezésre álló keretek között nem volt megvalósítható, a vizsgálat alapjául elsősorban a jelenleg könnyebben hozzáférhető, tudományos igényű történetírói szakirodalom szolgált.

Kétségtelenül túlzás lenne a „Mohács” történelmi fogalma alatt olyan meghatározó eseményt érteni, amely a német történelemben sajátos, megkerülhetetlen helyet foglal el. Ugyanakkor már a német nyelven hozzáférhető, a korszakot és a térséget tárgyaló történeti szakirodalom futólagos áttekintése is azt mutatja, hogy az 1526. augusztus 29-én, a Duna mellett lezajlott csata eseményének többé-kevésbé értelmező figyelmet szentelnek, vagy legalábbis említésre méltónak tartják.

A történelmi összefüggések megértéséhez különösen hasznos a nagy hagyományokkal rendelkező és nagy tekintélyű **„Gebhardt – A német történelem kézikönyve”** áttekintése. Ebben Mohácsot tömören, de a reformáció korának sürgető, megoldatlan kérdéseivel, a birodalmi reform törekvéseivel, valamint – szűkebb értelemben – a dinasztikus területi politika, illetve a birodalom határain már túlmutató hegemon törekvések összefüggésében mutatják be.

Érdekes módon a mű két legutóbbi, átdolgozott kiadása (1970 és 2001) eltérően értékelte II. Lajos király szerepét. Míg az 1970-es kiadás bizonyos együttérzéssel úgy fogalmazott, hogy a király az oszmánok elleni harcában magára maradt, saját hatalmi bázis nélkül küzdött, és a Mohácsnál „elgondolás nélkül” vezetett harcokban vesztette életét, addig a 2001-es kiadás lakonikusan azt a következtetést vonta le, hogy a király „elsősorban ügyetlensége miatt vesztette el a csatát és az életét”. Nem nehéz felismerni, hogy ez az ítélet valójában az akkori magyar politika egészére is vonatkoztatható.

A hadjárat és a csata részletes leírását elsősorban a német történelem, illetve Délkelet-Európa történetének szaklexikonjai igyekeznek nyújtani. Emellett hangsúlyt kap egy fontos szempont is: a mohácsi csata jelentősége a Habsburg Birodalom kialakulása szempontjából. Maga a török kor és annak a magyar történelemre gyakorolt rendkívüli hatása szintén figyelemre méltó témája a német történeti szemléletnek, természetesen saját nemzeti nézőpontjának megfelelően.

Külön fejezetet képez ebben az összefüggésben a német–magyar kapcsolatok részletes bemutatása, amely a magyar rendeknek a birodalmi gyűléshez intézett segélykérései alapján vizsgálja az 1521 és 1526 közötti eseményeket. Ezeket az éveket viták, tervek és stratégiai megfontolások töltötték ki, amelyek azonban végül nem vezettek valóban hatékony katonai segítséghez.

Egy dokumentum ugyan segítségnyújtási ajánlatot fogalmazott meg, amely – látványos – figyelembe vette a fenyegető veszélyt. Ez azonban nem a délkelet-európai veszélyeztetett helyzet önálló felismeréséből fakadt, hanem inkább a magyar szomszéd segítségkérésére adott mérsékelt válasz volt. Ennek megfelelően nehéz valódi keresztény-nyugati szolidaritást feltételezni, amely ezt a lépést megalapozta volna.

A segítségnyújtási ajánlat nem önzetlen kísérlet volt arra, hogy fenntartások és feltétel nélkül és azonnal szembenézzen a kibontakozó súlyos veszéllyel. Sokkal inkább üzleti megállapodás feltételrendszerére emlékeztetett, amelyben a német birodalmi rendek számára különösen fontos volt saját csapataik legmesszebbmenő önállóságának megőrzése.

Nem kétséges, hogy Mohács olyan helyszínné vált, ahol a magyar nemzeti történelem egyértelműen világtörténelmi jelentőségű dimenziót nyert, és tragikuma a magyar történelmi lét egyik maradványává és súlyos örökségévé vált. Különösen a kortárs német szemlélet azt a jelentőséget nem ismerte fel, saját rendi és birodalmi szempontjai szűrőjén át korlátozott jelentőséget tulajdonított a csatának, amelynek a következményeivel később szembesülni kényszerültek.

WILFRIED FORSTMANN – BARABÁS LÁSZLÓ

BN – ABLAK

BETEKINTÉS AZ IFJÚSÁG GONDOLATAIBA

Búra és valóság

– A közösségi élet, mint ajándék –

„Viszonzásul, mint gyermekeimhez szólok: tárjátok ki ti is szíveiteket!”

[Pál Apostol: Korinthusiakhoz írt 2. levél, 6:13]

A búra alatti floráriumok lenyűgözőek. Minden megvan bennük, ami szükséges az odabent élő apró világ fennmaradásához. Biztonságérzetet és zavartalanságot sugároznak. Amikor a világ újabb és újabb veszélyeire gondolunk, lehet, megfogalmazódik bennünk a vágy, hogy milyen jó lenne ilyen búra alatt élni, a gyermekeket így nevelni biztonságban, kiszámíthatatlan káros hatásoktól mentesen. A búra alatti világok azonban valójában nem élhetőek. A bioszférákban nem tudnak megélni a fák, noha látszólag mindenük megvan, ami az élethez szükséges. Egy dolog mégis hiányzik: a szél. A fák úgy alakultak ki, hogy a szél legyen az a természeti erő, ami tépi és ingatja őket. Ha a fákat megkérdezhetnénk erről, valószínűleg azt mondanák, mennyire zavaró a szél. Ha felajánlhatnánk nekik, hogy szélről teljesen védett helyre mehetnek, örülnének neki. Végül kidőlnének, mert nem eredt elég mélyre a gyökerük. Ugyanis a szél tépése az a folyamat, ami a fákat arra készíti, hogy mélyre eresszék gyökereiket, így elbírják a saját súlyukat és a természet egyéb kihívásait. Ahogy a fák, úgy a gyermekek is meg kell, hogy gyökerezzenek a kockázatvállalásokban és a konfliktusokban. A fák mindennel fel vannak ruházva, ami kell a túlélésük szempontjából, hasonlóképpen a gyermekek is abban a tekintetben, hogy a közösség és a környezet által támasztott kihívásokat elbírják.

A jó iskola bizonyos tekintetben épp a búra ellentéte. Jonathan Haidt szociálpszichológus a *Szorongó nemzedék* (*The anxious Generation*) című könyvében remekül kifejti, miért. Az iskolában érintkeznek egymással a gyermekek, mozognak, játszanak. Feladatokat és felelősséget kapnak, kihívásos dolgokat tehetnek (ha a tanárok nem óvják túl őket) és konfliktusokat oldhatnak meg. Ez mind fájdalommal járhat. Ez nem véletlenül alakult ki így az emberi fejlődéstörténet során. Így megtanulják ezeket a helyzeteket kezelni, és ezáltal érzelmileg és közösséggel stabil és egészséges felnőtté válhatnak. Aki a szükséges kis fájdalomtól óvja a gyermeket, az a mentális (és sokszor testi) egészségétől fosztja meg őt. Ahogy – ha megfigyeljük – minden más fejlettebb szociális élőlény mintákból tanulja a közösségi viselkedést és konfliktuskezelést (gondoljunk csak a kismacskák vagy a kölyökfarokasok játékos harcaira), úgy az ember is közösségi érintkezés útján válik magabiztossá és éretté, felkészültebbé a konfliktuskezelésben.

A valós élet kihívásaival szemben az online világ könnyű mentsvár lehet, olyanná válhat, mint a búra, ahol látszólag minden elérhető, de pont a fej-

lődési lehetőség és a hosszútávú életképesség kialakulása szenved csorbát. A közösségi média oldalakon, pornóoldalakon és a virtuális valóságban (pl. videojátékokkal) töltött idő a fiatalok életében ilyen fejlődést korlátozó faktor lehet. Ezekre sokszor otthon nagyobb tere van a gyermekeknek, mint az iskolában. Az okostelefonok megjelenése óta mérhetően sokszorosára nőtt az az idő, amit a fiatalok digitális eszközök használatával töltenek. Ez nem szolgálja a helyes fejlődésüket, sőt a 2010-es évek eleje óta látványosan megnövekedett a szorongás, depresszió és függőségek aránya a tizenévesek körében. (A lányok és a közösségi médiahasználat tekintetében pl. egyenes az arányosság, többszáz százalékkal nőtt a mentális zavarok mennyisége. Aközött is egyértelmű korreláció van, hogy ahogy a fiúk mindinkább elszigetelődtek a közösségi terektől és bezárkóztak az otthonukba, amit egyértelműen a pornó és a számítógépes játékok vonzó hatása okozott. Emiatt majdnem megduplázódott 15 év alatt a mentális zavarok előfordulása a tizenéves fiúk körében). Az imént említett digitális terek azok a „helyek”, ahol sokkal egészségtelenebb és embertelenebb tartalom éri őket, ami nem úgy hat rájuk, mint fákra a szél, hanem mint betegítő fereg, pusztító orkán, vagy mint alkalmi szélcsenden túli teljes célszend (hiszen a digitális világba zárkózott fiatalok kortársaiktól testileg elszigetelődnek a virtuális „térben”). Ezek azonban mégsem pusztán üvegburák, mert se a szülők, se a tanárok, de sokszor még a barátok sem látnak igazán bele. Inkább olyanok hát, mint vaskupola, vagy a csernobili erőművet lezáró betonbúra, amit nem lehet felfedni, különben olyan dolgok jönnének a felszínre, amit senki sem akar. Az ezekben a búrákban való létezéshez pedig mi magunk is hozzájárulunk, ha nem foglalkozunk a gyermekek online életével.

Miért kell figyelembe vennünk a digitális kor okozta elszigetelődést, ha online is másokkal és a világgal érintkeznek a gyermekek? Az ember pszichéjével és lelkével foglalkozó szakemberek garadája szerint a virtuális „kapcsolódás” össze sem hasonlítható az élőben megélt közösségi élményekkel, játékokkal, konfliktusokkal. Mindössze 10 perc időtöltés élőben, a barátokkal többlet számít, mint 10 óra az Instagramon vagy Tiktokon. A gyermek vágyik a búra alá, a szülő és pedagógus pedig a búrán kívül kell, hogy tartsa. Az iskola sokkal jobb és élhetőbb annak a gyermeknek, aki nem digitális búrában éli az oktatási intézményen kívüli életének nagy részét, hanem a valóságban.

Amióta azonban az iskolákban napközben beszedik a telefonokat (Magyar-

Fiatalok, választúton

Fiatalok és tehetségesek. Előttük az élet, könnyű nekik. Vagy talán mégsem így lenne? Két tehetséges, egyetemi tanulmányait kimagasló eredménnyel végzett fiatalot kértem meg, hogy életútjukon keresztül mutassák be a pályaválasztás nehézségeit, a fiatal felnőttek életét.

Botond értelmiségi családban nevelkedett, magasan képzett családja körében számára sem volt kérdés a felsőfokú végzettség. Alapdiplomáját járműmérnöki szakon szerezte a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen, majd mesterszakos oklevelet szerzett műszaki menedzserként. Szülei révén mindig is viszonylagos jólét vette körül. A vágy, hogy ezt majd ő is fenntarthassa, motivációként hatott rá pályaválasztása terén is. Többgenerációs értelmiségi családjában mindig is nagy hangsúlyt fektettek a tanulmányokra és a művészetekre, így igen korán felfigyeltek kiemelkedő rajztehetségére (amit hazai és nemzetközi rajzversenyeken bizonyított), de a műszaki beállítottságára is.

A gimnázium utolsó évében kb. fél évig tartó jelentős dilemma volt számára a továbbtanulás iránya. Eleinte az orvosi hivatáson is gondolkodott, majd művészi beállítottsága miatt a formatervező mérnöki szak után kezdett érdeklődni, végül erről is váltott. Az egyetemi felkészítők alatt felismerte, más irány való neki, így a repülés iránti érdeklődése miatt a járműmérnöki szak mellett döntött.

Tanulmányai alatt kiemelkedő szerepe volt az egyetemi közösségnek, amely nemcsak igényes kikapcsolódást és ösztöndíjakat nyújtott, hanem kapcsolati hálót is, aminek a későbbi elhelyezke-

dés során hasznát vette. Egyetemi éve alatt lehetősége volt egy neves légítársaság projektmenedzsereként gyakorkodni. Eközben nyilvánvalóvá vált számára, hogy mindenképpen a mérnöki terület közelében szeretne maradni. Mesterképzés alatt is igyekezett műszaki területeken dolgozni, hogy minél nagyobb tapasztalatra és tudásra tegyen szert Munkakezdés után is fő szempontnak tartotta a repüléshez való visszatérést, így olyan cégnél helyezkedett el, amelyek támogatták a szakmai nyelvtudása bővítését és új készségek elsajátítását. Utóbbit azért tartja kiemelten fontosnak, mert ezáltal bizonyította be önmagának, hogy megszerzett ismereteire építve képes jóformán szinte bármilyen más területre átképezni magát.

Ő a példa rá: talán nem is az a legfontosabb kérdés, hogy egy fiatal pontosan tudja-e, merre tart, hanem az, hogy képes-e nyitott maradni a változásra és a tapasztalatszerzésre, rendelkezik-e megfelelően stabil alapokkal, és rugalmassággal, hogy követni tudja a kor változásait. Botond – akár korábban Olivér – egyetértett abban, hogy pályáivükben kimagasló szerepe volt az oktatás minőségének és a közösségnek. Utóbbi nemcsak az egyetemi évek alatt kulcsfontosságú; jelentősége már korábban (már a gimnáziumban is) befolyásolhatja lehetőségeiket.

A válaszok alapján kirajzolódik, hogy a bizonytalanság szinte mindkét esetben megjelent valamilyen módon. Akár a túl sok lehetőség, akár személyes változások formájában, sokan érezték már úgy, hogy nehéz egyértelmű döntést hozniuk ebben az időszakban.

Ez a jelenség arra utal, hogy a pályaválasztás ma már kevésbé egyetlen jól meghatározható döntés, sokkal inkább egy hosszabb folyamat része, amely során az irány gyakran csak később válik világossá. Fontos, hogy a fiatalok megértsék: a pályaválasztás nem feltétlenül végleges döntés, hanem egy folyamat része. Az élet során többször is lehet irányt váltani, új készségeket elsajátítani, új utakra találni.

Györy Zsófi

Helyesbítés

Előző, harmadik „kiadásunkba” sajnos, kellemetlen hiba csúszott. Grubbauer Evelin szerzőnk írásának részlete, helyesen:

(Harry Styles koncertjei kapcsán) *Ha egyáltalán sikerül jegyhez jutni, az árak az előzőkhöz képest legalább duplázódnak, és akik megengedhetik maguknak, még utazni is kénytelenek egy olyan helyre, ahol a nagy kereslet miatt nehéz megfizethető szállást találni. Egyetlen koncert ára hirtelen könnyedén többszázra, vagy akár ezer euró fölé is ugorhat.*

az oldal szerkesztősége

Tokodi Konrád

A meddőség kivizsgálása és kezelése

A meddőségi vizsgálat: minden esetben az anamnézis, vagyis kórelőzmény felvételével történik, mely során korábbi betegségekre, műtétekre, fertőzésekre is ki kell térni, teljesen őszintén. Sor kerül az életvitel, életmód pontos ismertetésére is, ebben az esetben is fontos, hogy a meddőségi szakember teljes képet kapjon.

A nőknél számítani kell ultrahangos vizsgálatra, ami elengedhetetlen, végeznek rák-szűrést, bizonyos esetekben pedig sor kerülhet a hüvelyváladék, vagy vér alaposabb, laboratóriumi vizsgálatára is, mely során fertőzéseket, lappangó nemi betegségeket keresnek. Átjárhatósági vizsgálat is szóba jöhet, ekkor a petevezeték állapotát ellenőrzik, melyre háromféle módszer áll rendelkezésre: HSG röntgen kontrasztanyag, Echovist ultrahang kontrasztanyag vagy laparoscopia, azaz hastükrözés. Ez utóbbinál feltárhatóak a kismedencei anatómiai viszonyok. Amennyiben laparoscopiára kerül sor, ezzel egy időben általában hysteroscopiát, méhtükrözést is végeznek, mely a méh üregének vizsgálatát jelenti.

A női meddőség okainak feltárása azonban nem kizárólag az orvosi rendelőben történik. A peteérési, ovulációs vizsgálatra ott-hon kerül sor: menstruációs naptár vezetése, hőmérőzés, hüvelyváladék ellenőrzése. Ezek ismeretében, a peteérés környékén follikulometriával, hüvelyi ultrahanggal ellenőrzik a petesejt méretét, valamint a méhnyálkahártya vastagságát, ezzel is tovább finomítva a kezelést.

A meddőség kezelésének menete:

Amennyiben a meddőségi vizsgálatok során sikerült feltárni valamilyen alapbetegséget – mint a PCOS, cukorbetegség, IR, endometriózis, fertőzés –, akkor a meddőség megszüntetése érdekében ennek a kiváltó oknak a kezelése válik a következő lépéssé. Ez a betegség típusától függően történhet akár egy egyszerű életmódváltással, gyógyszeres kezeléssel, de bizonyos rendellenességekre, betegségek szövődményeire csak műtéti úton van lehetőség reagálni.

Abban az esetben, ha a meddőségi kivizsgálás alatt nem derül fény a meddőség konkrét okára, még mindig nem kell feltétlenül lemondani a gyermekáldásról. Több lehetőség, kezelés is eredményezhet sikeres teherbe esést, mint a petefészek stimuláció, mesterséges spermafelhelyezés (inszemináció), mesterséges megtermékenyítés (lombik program), stb. A tapasztalatok alapján elmondható, hogy a szakemberhez forduló meddő párok közel 90 százalékának sikerül segíteni.

A meddőség megelőzése:

Ugyan mind a férfi meddőség, mind a női meddőség okai ma már túlnyomó többségben könnyedén felderíthetőek, és a különböző kezeléseknek köszönhetően, a meddőség nagyobb arányban meg is szüntethető, mégis érdemes a megelőzésére fektetni a hangsúlyt. A gyermekvállalás megfelelő időzítésével sokat javulhat a teherbe esés esélye. 27 éves kor után lassan csökkenni kezd a termékenység, a 35. életévet elérve ez azonban hirtelen felgyorsul. A nőknél számolni kell az esetleges korai menopauzával is, főként, ha a felmenők között tapasztalható volt hasonló. Az efféle rizikót könnyedén el lehet kerülni a korai gyermekvállalással, lehetőleg 20–35 év között, hiszen a nők ekkor a legtermékenyebbek. A türelem is kulcsfontosságú. Az, hogy a próbálkozások harma-

dik-negyedik hónapjában még nem sikerült teherbe esni, még nem jelenti, hogy baj van. A gyermekvállalás során nem szabad engedni se a külső, se a belső elvárásoknak, nyomásoknak, mivel ezek olyan lelki eredetű problémákhoz vezethetnek – stressz, szorongás –, melyek pszichés meddőséget válthatnak ki.

A káros szenvedélyek elhagyása, mint a dohányzás és az alkoholfogyasztás is nagy szerepet játszik a meddőség megelőzésében. A tényleges babatervezés előtt minimum fél évvel abba kell hagyni ezeket, hiszen idő kell, mire a szaporító szervek regenerálódnak. Az életmódváltásban a rendszeres testmozgáson túl – véletlenül sem a túlzásba vitt edzés –, az egészségre káros anyagok elkerülése – például bizonyos kozmetikumok, tisztítószeresek, adalékanyagok –, a kiegyensúlyozott, nem előre feldolgozott étrend. A BMI szerinti normál testsúly elérése is fontos. A teljes életmód megújítás nem megy egyik napról a másikra, érdemes fokozatosan változtatni a szokásokon, mivel a szervezetet ért stressz és sokk is kiválthat időszakos meddőséget. Termékenységfokozók szedése is javasolt, hiszen ezek segítségével előre felkészülhet a szervezet. A magas hormontartalmú szerek helyett azonban érdemes a teljes egészében természetes alapú készítmények felé fordulni. Ezek közül a méhpempő emelkedik ki, amit szupertápláléknak is szokás nevezni. **A méhpempőt** a méhek a termékeny királynő táplálására állítják elő. Előnye, hogy **150 féle biológiailag aktív anyagot** tartalmaz. Jótékony hatásai között első helyen szerepel a termékenység fokozása – amennyiben kúraszerűen fogyasztják –, de ezen kívül is számtalan haszna van az emberi szervezetnek; pl. csökkenti az inzulinrezisztencia tüneteit, segít a hormonháztartás stabilizálásában, valamint erősíti az immunrendszert. A stressz ugyan a mindennapok részét képezi, a családtervezés időszakában mégis érdemes több relaxációs gyakorlatot is kipróbálni, vagy valamilyen más, stresszoldó, stresszcsökkentő módszert keresni. A feszültség se a lelki állapotnak, se a termékenységnek nem tesz jót.

Egy alapos, általános orvosi kivizsgálás során is felbukkanhatnak olyan meglévő betegségek, fertőzések, melyek mindeddig lappangtak a szervezetben, nem produkálva tünetet. Az ilyen típusú meddőség, ezek kezelésével könnyedén megelőzhető. A szövődmények okozta teherbeesési nehézségek is könnyedén elkerülhetőek, amennyiben egy-egy fertőzés azonnali kezelést kap. Épp ezért érdemes figyelni **a test jelzéseire**, valamint részt venni a rendszeres orvosi vizsgálatokon, konzultációkon.

Az emberiség fertilitási helyzete jelentősen romlott az elmúlt évtizedekben. Egyre többen kénytelenek a „lombik bébi” programok segítségét igénybe venni. Szerencsére a tudományos kutatások gözerővel folynak és igen eredményesek. Ma már nem számít csodának, ha egy egészséges 60 feletti nő is hormonális segítséggel kihordja a saját méhében a terhességet. Sőt még ugyan szenzációnak számít, de reméljük a jövőben már nem, hogy Angliában az elmúlt évben egy méh nélkül született nőnek méh transzplantációt végeztek. Az „idegen” méhet a szervezete nem csak befogadta, hanem mesterséges megtermékenyítés útján egy terhességet is kihordott és egy egészséges gyermeket világra is hozott.

Prof. Dr. BIRTALAN IVÁN Ph. D.

A Föld apokalipszise

Sokan szeretnék tudni, hogy meddig tart az élet, és meddig lesz képes a Föld eltartani az emberiséget. Erre a kérdésre a Biblia sem ad egyértelmű választ. A NASA tudósai megpróbálták megjósolni a Föld lakhatatlanná válásának idejét. Szerintük ez nem a hit, hanem a Nap fejlődésének kérdése. A NASA és a japán Tohoku Egyetem szimulációi szerint kb. egymilliárd év múlva a Nap növekvő sugárzása miatt olyan magas lesz a hőmérséklet, amely lehetetlenné teszi az életet a Földön. Ezt megállítani nem, de megérteni lehet.

Az emberiség történelme során sokféleképpen próbálta megmagyarázni a világ keletkezését és végét. Az ókori mítoszok, vallási hitek és konspirációs elméletek mind próbálták meghatározni a Föld pusztulását, de tévedtek. A mai előrejelzések már nem spekulációkon, hanem tudományos következtetéseken alapulnak. Japán kutatók és a NASA tudósai azt vizsgálják, mikor válik a Föld alkalmatlanná a komplex élet fenntartására. A számítások asztrofizikai modelleken, klímaszimulációkon és számítógépes elemzéseken alapulnak.

A szimulációk a Nap természetes változásainak Földre gyakorolt hatását vizsgálják. Két modellt alkalmaztak. Az egyikben leírják, hogyan változik a Nap milliárd év alatt: fénye, nagysága, és kisugárzott energiája. A másikban a bolygón végbemenő klímaváltozásokat veszi célba. Amilyeneket jelenleg is használnak, de száz, vagy milliárd éves időmértékben. Nem hirtelen katasztrófáról van szó, hanem lassú, elkerülhetetlen folyamatokról. A Nap öregedéséről és sugárzásának erősödéséről, amely felborítja a Föld légköri és óceáni egyensúlyát.

A Nap nemcsak állandó fényforrás, hanem folyamatosan változó csillag. Keletkezése óta, mintegy 4,6 milliárd éve alatt fényessége fokozatosan növekszik milliárd évente átlagosan 10%-kal. A NASA adatai azt mutatják, hogy 1978-tól a Napból származó sugárzás ingadozik, 11 éves ciklusokban. A japán tudósok szimulációja azt mutatja, hogy a melegedés trendje folyamatosan emelkedni fog. A kutatások szerint, Földön a felszíni élet 1-1,5 milliárd év múlva, a mikrobiológiai élet pedig később szűnhet meg.

A legnagyobb veszély abban rejlik, hogy a Nap hőmérsékletének növekedésével elindul az óceánok elpárolgása és kritikus pont elérése után beáll az ún. elszabaduló üveg-ház effektus: a felszíni víz könnyebben párolog, a vízpára – amelyik szintén erős üveg-házhatású gáz – a levegőben gyűl fel, és még több hőt nyel el. Ez ördögi kör. Feltételezhető, hogy ez a folyamat játszódott le a Vénuszon, ahol a hőmérséklet több mint 450°C. Tehát a forgatókönyv a következő: először a vízpárolgás, majd a pára a légkörben halmozódik, a tengerek kisebbednek, a tengeri áramlatok változnak, és a tengeri ökoszisztémák összeomlanak. A szárazföldi ökoszisztémákban a magas hőmérséklet miatt a növények nem lesznek képesek a fotoszintézisre, és az állatok élelmiszer nélkül elpusztulnak.

A légkörben az üvegház gázai a vízpárával bővülnek, és mivel a vízgőz az erős üvegház gázaihoz tartozik, jelentősen hozzájárul a légkör hőemelkedéséhez. Ráadásul a vízpára a légkör felső rétegeiben az ultraibolya hatására szétbomlik, és a nagyon könnyű hidrogén elillan a világűrbe, a visszamaradó oxigén pedig egyesül különböző gázokkal. Végül az oxigénben gazdag légkör, amit lélegzünk, megszűnik létezni.

A tudósok világosan kimondják, hogy ez nem jelenti a bolygó végét, a Föld továbbra is

létezés, de elveszítené azon feltételeket, amelyek lehetővé tennék az élet fennmaradását. Végül egy kiszáradt, a Vénuszhoz hasonló világ maradna vissza. A jövő jobb megértése miatt az asztronómusok a „lakható övezet” fogalmát vezették be. Ez az a tér a csillag körül, ahol a hőmérséklet lehetővé teszi a cseppfolyós víz létezését a bolygó felületén. A Nap fényességének növekedésével a lakható övezet távolodik a Naptól. A Nap-rendszer meglehetősen dinamikus, ami ma jégbefagyott világ, az egy pár millió év múlva lakhatóvá válhat.

A becslült világvége a jövőben, más közbecsülő katasztrófák esetén sokkal hamarabb is bekövetezhet. Aszteroidák becsapódása: néhány kilométer átmérőjű test a Földön tömeges kihaláshoz vezethet az állatvilágban, lásd a dinoszauruszok kipusztulását. Vulkánkitörések: Óriási erupciók a légkörbe nagymennyiségű hamut, port és gázokat juttatnának ki, ami hosszú időre lehűtené az éghajlatot, és nagyon megnehezítené a mezőgazdaságot és az emberek életét. Kozmikus robbanások: Jelenségek, mint a közeli szupernóvák, vagy gamma sugarak, amelyek jelentősen károsítják a földi légkört, de ez egy emberöltő alatt nem valószínű. Az ember által előidézett klimatikus változások rövid-, vagy középtávon a globális hőmérséklet emelkedését, a biológiai sokféleség elvesztését, és az ökológiai rendszerek jelentős megváltozását eredményezik az évszázadok, és nem évezredek, vagy milliók folyamán. A fő különbség abban van, hogy mialatt a Nap apokalipszise elkerülhetetlen fizikai törvények szerint következik be, sok rövidtávú kockázat az ember döntésén alapul. A Nap elöregedését nem tudjuk megállítani, de a döntéseink behatásit mérsékelni tudjuk az következő generációra.

A kilátások meglehetősen komornak látszanak, de maguk a tudósok megerősítik, hogy a lakhatóság vége nem azonos az emberiség végével. Ha az emberiség elég hosszú ideig létezik, és helyes technológiát fejleszt ki, marad még néhány lehetősége. Átköltözhet más világokba: gyarmatosíthatja a Mars bolygót, a Jupiter, vagy a Szaturnusz holdjait, vagy más csillagrendszerek bolygóit.

Ma ezek a szavak „science fiction” elképzelésekként hatnak, de már az első lépések megtörténtek, éspedig robotmissziókkal és emberi személyzettel végzett felderítő utazásokkal. Bolygókkal kapcsolatos mérnöki tevékenységek, a fejlett technológiák lehetővé tennék a Föld, vagy más bolygók klímájának átalakítását úgy, hogy azok lakhatóak legyenek, noha ez óriási technikai és etikai problémák okozói lennének.

Biológiai alkalmazkodás: Az életnek elképzelhető képessége van alkalmazkodni a szélsőséges körülményekhez. Lehetséges, hogy a távoli jövőben a Földön nagyon más élet fog kialakulni a mostanihoz képest, ami módosított szervezeteken, és más életformákon alapul majd, amiket még el sem tudunk képzelni. Jelenleg a tudomány a szimulációk adatai szerint választ kínál. A Nap apokalipszise még nem azonnali, de megerősíti a gondolatot, amely olyan régi, mint lehangelő: a legtávolabb végek is szükségszerűen hozzátartoznak a világűr történelméhez. Megérteni ezt a távoli jövőt nemcsak a kíváncsiságunkat növeli, hanem emlékeztet valami nagyon mindennapira is: holgónk törtékenységére és egyedülálló értékére, amelyet ma belakunk. Valami hasonlót tapasztaltak nemrég az Artemisz II űrhajósai.

DR. PALÁGYI ISTVÁN GYÖRGY

KÉPZŐMŰVÉSZET

Juhász a magyar puszta közepén

Néhány héttel ezelőtti máltai reptéri kis kápolna és az ottani szentmise jutott eszembe egy könyvcímet: *Kocka és katedrális* (George Weigel, Budapest, MCC Press, 2022). A kápolna akkor „katedrális” volt számomra a lelki nyugalom, az Isten-keresés és a közösség jelképeként – igazi, nagy „kocka” kis darabjaként: repülőtéren, ahol mindenki vendég, átutazó, idegen, ahol senki sem lehet otthon. Somogyi Győző neve és gondolatai ekkor nem jutottak eszembe, de utólag sors(?)szerűnek érzem, hogy már hazaérve, ezen a napon értesültem haláláról. (*Déja vu* volt: tíz éve a festői, saját nemzettudatát már nyelvének elvesztése után, szabadságáért folyt harcaiban megélő Írországban olvastam Csoóri Sándor haláláról. Olyan magyar értelmiségi távozásáról, akinek újratereztető gondolatai nélkül a népi kultúra, különösen annak zenei és táncformái talán már a semmivé foszlottak volna.)

Somogyi Győző ezt mondja a mai világról, végső soron a „kockáról” és „katedrálisról”: „Ön hol ülne szívesebben, egy szőlőlugasban vagy egy tűzforró üvegtábla mögötti légkondicionált helyiségben? Ég és föld a különbség, ez tíz fillérbe kerül, annak a fenntartása meg százazrekbe. És az emberek mégis azt választják a reklám hatására.” Arra is emlékeztetett, hogy a történelem nagy kataklizmáit Noé bárkája éli túl, és nem Bábel tornya. Nem akarta, hogy a korszerűség pecsétjét üssék rá – az árral szemben akart úszni, mint elődei (Csontváry, Kondor Béla stb.). A modernnel és a még meglévő hagyományrétegeket is felszámolni kívánó posztmodernnel szemben, amelyet „a globális birodalom hivatalos művészetének” tekintett. Hosszan írhatnánk élete alapélményeiről, amelyek gyermekkorától formálták gondolkodását és személyiségét. A kivonulás folytonos és egymásba fonódó gesztusairól: a „Tihamnyi Királyság” komoly játékaról, az őt a katolicizmusban megerősítő zsidó filozófus, Szilágyi Ernő lakásszemináriumairól, a „munkáspapi” létről és persze Salföldről, ahol élete utolsó fél évszázadát töltötte. Nem is gesztusok voltak ezek, hiszen tulajdonképpen egész életét végigkísérték.

A Nyugatban már a kádárizmus delőjén se valamiféle utolérendő életprogram letéteményesét látta, a ’68-as Párizsban inkább a „mit keresek én itt?” érzése járta át. Ön- és ezzel együtt közösségmeghatározása ez lett: „Úgy gondolom, hogy a juhász világnézete a helyes, aki a puszta közepén leszúrja a botját, ráteszi a kalapját, és azt mondja: ez a világ közepe. Fölfelé kell a viszonyítási pontot keresni, Isten felé, nem pedig földrajzilag és még kevésbé időben.” Egyszerre volt gazdálkodó és gondolkodó, grafikus, festő és valódi filozófus. Az *Élet és Irodalom*nak a csodálatos Nagy László „fedezte fel”, a *Vigiliában* Vasadi Péter méltatta sokak számára furcsának tűnő alkotásait. Eközben akaratlanul „térképész” is lett: 1978 és 1985 között rajzolta egyik legnagyobb vállalkozását, a „Nagy Térképet”. Kárpát-medence-szerte tett hosszú utazásainak monumentális dokumentuma ez: egy művész „topográfiaja”, a szemé-

lyesen megtapasztalt vagy „csupán” barátok, ismerősök és ismeretlenek képes tudósításai és beszámolóai alapján készített albumban – ahogy a leírása fogalmaz – „a magyar kultúra és történelem nevezetes szinterei láthatók a Drávától Moldva csángók lakta részeiig”. De megfestette az Árpád-házi magyar szentek, az 1848–49-es szabadságharc hadserege és egy évezred magyar katonahőseinek tablóját is – utóbbit már a rendszerváltás után is újjáéledt cenzúra akarta megrostálni a millennium évében. A szétlőtt Kilián-laktanyáról 1986-ban készített grafikát, később a Molotov-koktélos és fegyveres felkelőket, szabadságharcos lányokat és a tizennyolc évesen kivégzett Mansfeld Pétert is megjelenítette. A jóbarát Kovács István költő, történész, polonista így fogalmazott ezekről a tusrajzokról: „Ha 1956-ot megtestesítő emberi portrét kellene választanom, szavazatomat Somogyi Győzőnek a benzinespalackot tartó fiatal harcos mögött álló munkásemberére adnám. [...] A változó reményű, kilátású történelmi időben Arany János konokságával rajzoló, festő, gazdálkodó, hagyományörző és hagyományteremtő tusrajzain, színtanyomatain 1956 névtelen hőseinek arcával szembesülhetünk, ha állni tudjuk tekintetüket, vagy ha nem bodorodik közénk a Nagykörúton, Üllői úton égő harckocsik füstje.” *Rendőrök* című, 2006 őszén készült grafikája a lyukaszászlón taposó fegyveres karhatalom emberét és a földön fekvő áldozatot egyaránt ábrázolja. Egy korabeli interjúban korunkat is a történelem kontextusába helyezte: „Történelmünk – összefonódva szomszédjainkéval és az úgynevezett világtörténelemmel – egyetlen folyamatos történet. Az 1956-os véres és csodálatos tíz nap is szerves folytatása az olyan sorsfordító eseményeknek, mint 1848, 1919, 1945. És nem ért véget azzal, hogy állami ünnep lett. A rendszerváltás, benne 2006 drámái is részesei az eseményeknek. Az élni akaró, próbáló nemzet és az elpusztítására törekvő erők harca naponta zajlik. Eből emelnek ki a grafikák néhány fekete-fehér pillanatot.”

Az általa évtizedeken át kézzel rajzolt, szerkesztett, hírekkel és véleményekkel teletűzdelt *Káli Híradó* is a főárammal, az általánosnak hirdetett kánonnal vette fel a harcot: „A mi küzdelmünk azért, hogy megvédjünk egy házhomlokzatot, globális jelentőségű, ezért mi itt ebben a kis zugban úgy érezhetjük, hogy az emberiség harcának frontvonalában vagyunk. Amit mi csinálunk, nem hobbi, játék vagy nyaralás, hanem maga a harc Isten és a Sátán között.” Somogyi Győző példája segít abban, hogy tudatosítsuk magunkban: fontos, amit teszünk. Mindennapi cselekvéseink állásfoglalást jelentenek. Formálják közösségeinket és nemzetünket, amely csak velünk együtt lehet képes túlélni a közeli és távoli jövődőt. E küzdelem megnyeréséhez – de legalábbis a jó oldalra álláshoz – hasznos és kötelező erejű példatár Somogyi Győző művészete, munkássága, életműve. Egy véresen komoly magyar élet tanítása – minden jóakarátú embernek.

NAGYMIHÁLY ZOLTÁN

EGYHÁZ

Mindszenty és Lékai

40 éve halt meg Lékai László bíboros, esztergomi érsek, Magyarország primása (1976–1986)

Mindszenty 1974 után nyilvánosan soha nem nyilatkozott Lékairól név szerint – sem elítélően, sem elismerően. Haragja nem egykori szertartója, hanem a döntést hozó vatikáni keleti politika és a Kádár-rendszer ellen irányult.

A háttér. Lékai valóban Mindszenty veszprémi püspöki titkára/szertartója volt 1944–45-ben, és követte őt a nyilas fogságba, Sopronkőhidára is – emiatt az állami szervek sokáig „reakciósként” tartották számon. 1974. február 5-én, az esztergomi szék megüresedetté nyilvánításával egyidejűleg nevezte ki VI. Pál Lékait esztergomi apostoli kormányzóvá („ad nutum Sanctae Sedis”) – érsekké tapintatból csak Mindszenty halála után, 1976 februárjában.

Mindszenty reakciója a döntésre. Bécsi nyilatkozatában leszögezte, hogy nem mondott le, a döntés kizárólag a Szentszék intézkedése; azt tudomásul vette, a címet nem használta tovább, de jogosnak sosem ismerte el. Egy 1974 tavaszán fogalmazott, végül el nem küldött levelében a döntést „alkotmányellenesnek, törvénytelen kívülnek és a hagyomány megerősökölésének” nevezte – de itt sem Lékait támadta, hanem magát az eljárást.

Amit közvetve tudunk a véleményéről. Mindszenty a hazai hierarchia egészét a Casaroli-féle keleti politika és az ÁEH kompromisszumos „kreáltjainak” tekintette. Titkára, Mészáros Tibor nap-

lója szerint már 1973 novemberében kijelentette: a mai magyar egyházban nem ismer olyan Borromei Szent Károly-i lelkületű embert, „akinek a kezébe lehetné az egyház sorsát” – ez az ítélet értelem szerűen a szóba jöhető utódokra, így Lékaira is vonatkozott. Lemondását azért tagadta meg, mert azzal „bűnrészessé” válna és a békepapi szervezetet erősítené. Ugyanebben a naplóban maradt fenn az a bécsi környezetében keringő – Cserháti József pécsi püspöktől származó, tehát nem Mindszentytől való – jellemzés, hogy Lékai „kiskaliberű ember, többre nem képes, nem való olyan magas helyre”.

1974–75-ben kapcsolatnak, levélváltásnak vagy találkozásnak nincs nyoma kettejük között. Mindszenty a hátralévő bő egy évet a diaszpóra-magyarság lelképásztori látogatásainak szentelte, és a kinevezett kormányzót egyszerűen ignorálta. A viszony egyoldalú hűvösségét jól jelzi a folytatás is: Lékai az Új Emberben írt nekrológjából gyakorlatilag kihagyta Mindszenty 1948–1971 közötti éveit (per, börtön, forradalom, követségi menedék).

Mindszenty Lékait nem személyes el-lenségként, hanem a számára elfogadhatatlan Vatikán–Kádár-alku megtestesítőjeként kezelte – az egykori bizalmas munkatárs kinevezése ezen semmit sem enyhített, de személye elleni kirohanás egyetlen forrásban sem maradt fenn.

SOMORJAI ÁDÁM OSB

NEKROLÓG

Kétlaki magyar

Kosztolányi Károly (Budapest, 1926 – Nancy, 2026)

Kossuthra és Görgeire gondolva úgy szoktam tréfálkozni, hogy a sors hosszú életet mér ki az emigránsokra, különösen azokra, akiknek van törleszteni valójuk népükkel, hazájukkal szemben. A 2026. június 16-án Franciaországban elhunyt Kosztolányi Károly is az ilyen kivételes esetek közé tartozik.

De mi is az, amivel őt a kivételes személyek közé kell sorolni? A Budapesten született, de – apja katonatiszt lévén – Baján nevelkedett fiú 1944-ben leérettségizett és 1949-ben szerzett vegyészmérnöki diplomát. Bátyjával összeesküvésben vettek részt, amiért bátyját halálra ítélték és 1953-ban kivégezték. Károlyt életfogytig tartó börtönnel sújtották, az 1956-os forradalom napjaiban szabadult a Gyűjtőfogházból. 1957. január 26-án lépte át a magyar-jugoszláv határt, majd onnan Franciaországban települt le. Innen csak 30 év elteltével látogatott ismét Magyarországra.

Francia feleséggel élte le életét, közben tovább képezve magát, nyugdíjazásáig vezetett tudományos munkakörben dolgozott. Ezzel azonban nem érte be: alapító tagja volt és elnöke lett a Lotaringiai Ma-

gyar–francia Körnek. Ebben a tisztségében aláírásokat gyűjtött és levelet intézett Francoise Mitterand és Nicolas Sarközy államelnökhöz igazságot kérve Trianonért.

Személyesen sohasem találkoztunk, de minket is összehozott 1956 szelleme, baráti szintre nemesedve emberi kapcsolatunk. Néhány éve még arról számolt be, hogy – bár segítségére van lánya – önállóan vezeti háztartását. Éveken át nagyvonalúan támogatta a Bécsi Naplót.

Egész egyéniségére, felelős elkötelezettségére jellemző, amiként szinte örökségként hagyta ránk:

„Az elszigetelten élő magyarok előbb vagy utóbb elvesznek a tengerben, csak szervezetekben, egyesületekben tudják nemzeti kincseinket, hagyományainkat megőrizni.”

„Nagy érték tehát számunkra egy-egy magyar egyesület, ahol nemzeti hagyományaink és népi kincseink ápolására nyílik alkalmunk. Magyar könyveink, újságjaink nagy segítséget nyújtanak nyelvünk ápolásában.”

Fél évszázad emigrációban (2008), 25. old. Deák

Dr. BARTÓK MIKLÓS (1944–2026)

Székely volt és orvos, 1984 óta Ausztriában, Bécsben élt, legalábbis itt volt sok magyar által látogatott rendelője. A testi bajok orvoslása mellett nem hanyagolta el a lelki-szellemi gondoskodást sem. Bekapcsolódott a közismert és elismert Bornemisza Péter Társaság munkájába, aminek két évtizeden át látta el elnöki tisztségét.

TUDÓSPÁLYA

90 évvel járt a világ előtt: Telkes Mária és a „Nap-gépe”

Telkes Mária magyar származású biofizikus feltaláló, akit a Napkirálynője, Sun Queen néven ismertek Amerikában, a napenergia kutatás úttörője volt. Hazánkban alig ismert kutató munkássága során alapvetően a napenergia gyakorlati és megfizethető hasznosításának technikai akadályait próbálta megoldani.

125 évvel ezelőtt Budapesten 1900. decemberében jómódú polgári családba született és már iskolás korában laboratóriumot rendezett be otthon magának. Fizika és vegytani doktori fokozatot kapott 1924-ben a Budapesti Tudományegyetemen. Nagybátyja Ludvig Ernő, a clevelandi konzul segítségével Amerikába emigrált.

Magyarországon 1918-ig Műgye-temre nők nem jelentkezhettek és a szakmai előrejutás tekintetében sem nagyon rúghattak labdába.

A fiatal biofizikus nő döntését az is igazolja, hogy munkásságát nemhogy a maga idejében, de azóta se nagyon ismerik Magyarországon.

A clevelandi klinika (Cleveland Clinic Foundation) biofizikai laboratóriumban kezdett el dolgozni 1925-ben, másfél évre rá a biofizikai intézet vezetője lett. Karrierje során számos jelentős találmányt dolgozott ki. Clevelandban kutatásai közben alkotta meg az agyvelő infravörös sugárzásának mérése kapcsán az elektromos fényképezőgépet.

1934-ben az év legsikeresebb, legérdekesebb asszonyai közé választották, a tizenegy híresség között ő volt az egyetlen tudós.

Clevelandban a ma már romjaiban álló óriás cég Westinghouse (mint a hazai Tungsram) elektromos vállalatnál is kutatóként alkalmazták.

1937-ben született „Nap-gép” találmánya olyan forradalmi jelentőségű a technikában, mint annak idején az autó feltalálása volt írta róla az Est. Ezzel a szerkezettel a nap hőenergiáját lehetett alkalmazni az iparban és a mezőgazdaságban, utóbbiban pl. a termés gyorsabb beszárítására. 1939-ben meghívást kapott az MIT-re (Massachusetts Institute of Technology), ahol tanított és a napenergia hasznosításával kapcsolatos kutatásokat végzett.

Telkes pályafutása során pragmatistaként az alkalmazott tudományok területén tevékenykedett; érdekelt, hogy találmányait a való világban is alkalmazzák. A hőtárolás, az édesvíz hiány, a fent tartható lakhatás és fűtés majd a hűtés, a fejlődő országok energiaellátása voltak számára a legfontosabb kutatási területek.

A második világháborúban az amerikai katonaságnak mobil napenergiával működő tengervíz-sótalanító berendezést dolgozott ki, mely a légierő alapfelszerelésévé vált, így mentve meg a vizek felett lelőtt pilóták életét.

Legismertebb projektje az 1948-ban Massachusettsben épült, kizárólag napenergiával fűtött kísérleti ház volt, a „Dover Sun House”. A napház az amerikai MIT kutatói által menedzselts kísérletsorozat különleges da-

rabjaként épült. Az Eleanor Raymond építész tervezte épület déli oldalát, őriási, három méter magas üveglapok tartották. A magyar fizikus által tervezett fűtési rendszer kulcseleme nem a víz, hanem a glaubersó (nátrium-szulfát) volt, amely olyan fázisváltó anyag, mely elnyeli a hőt olvadáskor, és leadja azt megszilárduláskor, így hatékonyan tárolva a napenergiát. Bár az eredeti rendszer a korrózió miatt fizikai valójában nem maradt fenn, Telkes Mária úttörő munkássága és a fázisváltó anyagokkal kapcsolatos kutatásai jelentős örökséget hagytak a modern napenergia-technológiában. Kiküszöbölve a fosszilis anyagok szükségességét minimum fél évszázaddal megelőzve korát.

A Ford Alapítványtól kapott támogatással egyszerűen elkészíthető, hordozható napelemes sütőt fejlesztett ki a fejlődő országok számára, amely alkalmas volt kenyérsütésre és főzésre. Mai napig Telkes sütőnek nevezik főleg Indiában, Afrikában alkalmazzák. Részt vett az Apollo és Polaris űrprogramokhoz szükséges, hőmérséklet-érzékeny műszerek csomagolóanyagainak tervezésében is.

1946-ban nyújtotta be a sugárzó energia hűtőadó készülékre, 1951-ben a hőtároló egységre, és 1952-ben a hőtárolására és felszabadítására szolgáló berendezésre vonatkozó szabadalmát. 1954-ben alkotta meg az első fotó villamos (FV) eszközt, nátrium-szulfát oldatot használva. Húsz szabadalommal rendelkezett, amelyek nagy részét olyan találmányokért kapta, amelyeket a napenergia korlátlan potenciáljának tekintett. „A napfényt előbb-utóbb úgyis energiaforrásként fogják használni” – írta egyik tanulmányában már 1951-ben, háromnegyed századdal ezelőtt. Kutatása a napenergia gyakorlati alkalmazására összpontosított, megalapozta a modern fenntartható energiarendszereket.

Ami még meglepőbb, hogy 90 éves korában szabadalmaztatta azt a tudományos felfedezését, mely a hideg tárolására vonatkozik, s evvel új fejezetet nyitott az épületek klimatizálásában, a légkondicionáló iparban.

Munkásságáért számos díjat kapott. Tucatnyi külföldi elismerés mellett ő lett 1952-ben a Női Mérnökök Társasága első kitüntetettje. Nyugdíjba vonulása alkalmából 1977-ben az Amerikai Tudományos Akadémia és az Amerikai Napenergia Társaság életmű-díjban részesítette.

Legnagyobb elismerésnek számít, hogy 2012-ben bekerült a Feltalálók Nemzeti Dicsőség Csarnokába (National Inventors' Hall of Fame) Steve Jobszal és Gábor Dénessel egyidejűleg; korábban idekerült Szilárd Leó, Thomas Edison, vagy Nikola Tesla is.

Tanított a New York-i Egyetemen az 50-es években, majd vállalati szférában dolgozott, a hetvenes években University of Delaware kutatója lett, innen ment nyugdíjba. Miami-ba költözött, de 92 éves koráig szakértőként vették igénybe tudását.

Telkes Mária 30 évvel ezelőtt hunyt el Budapesten, alig 10 nappal a 95. születésnapja előtt, első, közel 70 év után tett budapesti látogatása során 1995. decemberében. Hogyan volt képes ennyi időt szakítani a szabadalmi kidolgozására? Egyedül élt, a családja a tudomány volt.

A magyar biofizikusokat nem érintette a világhírű tudós látogatása, valószínű a nők tudományos teljesítményének az általános hazai mellőzöttsége lehetett az oka, és az is, hogy a szolárenergia kutatás nem tartozik a magyarországi fizikatudomány frontvonáához.

A szülővárosában elhunyt „Telkes Mária halálhíre sem az ország határain belülre, sem azon kívülre nem jutott el. Az Egyesült Államokban csak nyolc hónappal később tudódott ki, hogy a Napkirálynő távozott az élők sorából.

NYÁRI TÁBOR

Gombaszög, a találkozóhely

Összefutottam sok ismerőssel, váltottunk pár szót, hiszen volt rá időnk, aztán mentünk a programokra, mert lehetőségekből volt nagyon sok. Akit a politika érdekel, azokat az előadásokat hallgatta, akit az oktatás, arra felé indult, ahol erről adtak elő, akit a kultúra érdekelt, annak is volt miből választania. Az idei Gombaszögi Nyári Tábor július 14 és 19. között szervezték meg.

Idén volt Csemadok sátor is, a fiatalok szeretettel álltak meg, vagy tornáznai, vagy alkotni, vagy a kvíz miatt, amelyben nagyon sok a Felvidéket és a magyar kultúrát érintő kérdésre kellett választ adni. Előadás is volt a Csemadokról, az aktuális kihívásokról. Koncertekből sem volt hiány, és külön öröm számomra, hogy a Csemadok által szervezett Tompa Mihály Országos Versenyen aranyéremmel minősítést szerzett Tökmags versenklő együttes is nagy sikerrel lépett fel, még ráadást is kértek a fiatal együttestől a rajongói.

A Csemadok jelenléte több minden miatt is fontos egy ilyen eseményen, egyrészt a szervezet népszerűsítését szolgálja, másrészt bizonyítja, hogy tud még mit mondani a fiataloknak is, harmadrészt a sátorban több fiatal aktivista teljesített szolgálatot.

A Csemadok Pozsonyi Városi Választmánya volt elnökének mellszobrát is leleplezték. Duka Zólyomi Árpád volt a Csemadok Országos Tanácsának tagja, parlamenti és európai parlamenti képviselőként a Csemadok támogatója is, és a hatvanas években hasonló táborok szervezője, mint a gombaszögi tábor most.

A Gombaszögi Nyári Táborról hiteles tudósítást írni, amelyben minden esemény szerepel, lehetetlen, hiszen napközben több tucat előadás várta a hallgatókat, este pedig jobbnál jobb koncertek, és táncbázis is várta az érdeklődőket.

Bazilika (©Tomáš Rygl)

Amerikában még a nyolc hónapos késés sem volt akadály, hogy az ünnepelt fizikustól a New York Times hasábjain búcsúzzanak” – írja Papp Klára fizikus, szegedi egyetemi professzor.

BIKA JULIANNA

Mivel nagyon sok program volt, én is válogattam, az oktatás helyzetéről szóló előadás lekötött, ugyanakkor belegondoltam, milyen nehéz a pedagógusok dolga, leterhelik őket adminisztrációval is, amit mindenki problémásnak nevezett. Ugyanakkor szerencsére kiderült, nagyon jó tanítóink vannak.

A Csemadokról szóló előadásból kiderült, mennyire fontos a közösségek életében szövetségünk, de tulajdonképpen szinte minden településen más körülmények között kell helytállniuk a magyar kultúra érdekében. A szőlészetről és borászatról szóló előadásból ismét kiderült számomra, hogy mezőgazdasággal szeretetből kell foglalkozni, a szakértelem mellett ez is nagyon fontos. Szó volt a Bekeš-dekrétumok máig ható borzalmairól is. Tarr Zoltán, a magyar kormány társadalmi kapcsolatokért és kultúráért felelős minisztere arról is szólt, hogy a támogatásokat nem kívánják megszüntetni, csak átalakítják, átláthatóbbá teszik azokat. Kiemelte azt is, olyan közösségekben, akik kisebbségbe szorultak, nem teljes mértékben választható el a politikum a civil szervezetektől, ugyan- is egymásra vannak utalva.

A cikkem végén engedtem meg, hogy még egy előadásról szóljak, amelyben magam is érintett voltam, mint előadó. Ez pedig a megyei képviseletről szólt. És bár egy törvény vonatkozik a megyei önkormányzatokra, mégis mindegyikben kicsit más a helyzet, akkor is, ha az 5 általunk lakott kerületből négyben van képviselői-csoportja a Magyar Szövetségnek, Pozsonyban nincs, mivel ott személyben az egyetlen felvidéki magyar pártot egyedül képviselem a testületben.

Végezetül megemlítem még azt is, hogy zeneileg nagyon színes volt a paletta, minden műfaj kedvelője talált magának valót.

Ez a fesztivál tehát mindenkinek szólt. Bízunk abban, hogy így lesz ez a jövőben is.

NESZMÉRI TÜNDE

NYELVÉSZET

Negyedhang eltérés... (ide és oda)

Évekkel ezelőtt egy nagyáruháznál álltam Székesfehérváron, fizetni készülődtem, mikor a pénztáros rám szólt: Adj a *oda* az aprót! Néztam a távolba (első alkalommal hallottam ezt így), és arra gondoltam, van a közelben valaki, akinek oda kell adnom a fém pénzt, az aprót, a pénztáros csak papírpénzt fogad el. Gyorsan ráébredtem helyzetem komikumára, egy pillanat alatt vissza-hozott, visszarántott a testközelbe: Adj a már oda! És tartotta tenyerét, tegyem már bele a viszsza-járót. Bennem pedig összedől egy világ: *oda*? Hát nem „ide, a kezembe?” próbáltam helyette végiggondolni, mit is kér, és hogyan, és hova. Sikertelenül, zavartan, mert a pénztárosi gondolat idegen maradt, erősen idegen.

Ma sem értem, pedig azóta tucat alkalommal hallottam. Ha fáj a fülnek, okkal fáj, mert ami hosszú időn, talán évszázadokon (?) át kristálytiszt volt, elhomályosult. Józan emberrel az élet-tapasztalat azt mondatja: *ide*, mikor neki adnak, mikor hozzá került egy tárgy, pénzösszeg, miegymás. Ugyanígy, *oda* a természetes, mikor tőle kerül valami máshoz. Olyan ez, akár a *hol van?*-t követő válasz: az *itt* (mellettem), vagy az *ott* (távol). Vagy az *innen* (a szomszédságból, a közelből), és az *onnan* (a távolból, messzeségből). A hármas tagolás gyönyörű példái: *ide – itt – innen* és *oda – ott – onnan*. Nyelvünk egyik csodás szó-triumvirátusa napjainkban korhad, csonkul.

Egyik közkedvelt magyar tévéműsorban jegyezték meg a kérdéses alku tárgyról, hogy „... (maga) nem köteles odaadni ezt a tárgyat”. Hihetetlen, hogy aki megszólalt, mennyire nem érezte a távolságot-közelséget. Kézbe kívánta venni, tehát ő is – a műsor éltető embere, akár évekkel korábban a pénztárosnő – magáról nyilatkozott ilyen fura, torz, elidegenítő formában. Ha valahol magánéletében teszi, hát lelke rajta. A közönségnek szánt műsorban viszont, mikor úgy érezte, hogy esetleg kezébe venné a dísz tárgyat, és a döntés előtt felhívta a tulajdonos figyelmét, így kellett volna fogalmaznia: nem köteles *ideadni* ezt a tárgyat... Bár a mai nyelv enél már sokkal messzebbre ügetett, ez sokaknak rég nem úgy...

Máskor egy országos hírű embereket, gondolkodókat faggató műsorban kö-

szönt rám újra fonáku az *oda*, az elnyomott, megalázott *ide* helyén. A munkásságáról kérdezték a (fotó) művészt, aki épp megtörtént esetre emlékezve, így kezdett bele egyik mozzanat mesélésébe: „...kivett egy tekercs filmet, *odaadt nekem...*” Hát igazából nem éppen így történhetett. Neki *odaadták* – ez igaz. De ha ő meséli magáról, akkor az, *ideadta nekem a tekercs* – lett volna helyes. És nem, és nem, és mégsem ezt mondta.

Az *ide-oda* szótévesztése a szépirodalomban is kitapintható. Thomas N. Scortia – Frank M. Robinson: *A Prometheus-válság* c. regényében olvasható: „Az erkölyen már felszerelték a lámpákat, a kamerák is a helyükön voltak. – Mi jön még, Walton?

– Csak még néhány felvevő. Odaadná az egyik emberét, hogy segítsen elhelyezni a forgatócsoportot? Nem akarunk útban lenni.” Az idézet fontos részlete: az *oda* határozószó/igekötő használata már 1980-ban. Mutatja a komoly gondolkodás béli elváltozást, végeredményében torzulást az élőbeszédnél túli közegben: a közírásban.

Tovább utazva vissza az időben, első talált irodalmi példám e hibatípusra Az *ezeregy éjszaka meséi*-ből származik (az 1956-os kiadásból): „...valahányszor a kendőbe kötött ötven aranyat odaadtad nekem, beledobtam ebbe a ládába.” (158. old.); illetve „...saját maga adta oda nekem a kelme árát” (163. old.).

Pedig az *ide-oda* ellentét helyes használatának *ott* kellene lennie (nem *itt*!) a szövegírók és fordítók alapvető nyelvi mintái között, akárcsak az élőbeszédben. Aki a nyilvánosságnak ír, tudnia kell, hogy *oda*, vagyis elfele, távolodóban...vagy *ide*, azaz közel, közelítésben, a fogadó fél irányába. Két nemzedékkel korábban, iskoláskoromban annyira egyszerű nyelvtani kérdés volt, hogy szóba hozni is fölösleges lett volna, megmosolyogták volna, aki erről cikkezett volna.

Mára mintha sokan elfelejtették volna az *oda* ikertestvérét, az *ide* szavunkat. Fél országnyan is lehetnek. Amit ennek ellenére mégiscsak jó hallani, a vidéken élők, beszéd közben többnyire helyesen mondják, ők még tudják, mikor *ide*, mikor *oda*.

Hogy mindössze szótévesztésről van-e szó, ki tudja?

LENGYEL FERENC

KUTATÁS

Tudományos feldolgozások
Ress Imre tollából

Kazinczyra utalva (Pályám emlékezete) a végével kezdeném, hiszen Ress Imre is fontosnak tartja a számvetést: hogyan lett levéltáros: „Tanulmányaim során és levéltárosi pályám alakulásában nem a levéltár szak, hanem sokkal inkább a levéltárral, mint intézménnyel való ismerkedés és találkozás bizonyult meghatározónak.” (533. old.) Tanulmányai gyűjteményes kötetét figyelmesen olvasva idézett kitétele valóban meghatározónak bizonyul. De lássuk csak ennek vetületét, amit méltóképpen tükröz az 1987 és 2023 között, különböző folyóiratokban közzétett 24 tanulmánya. A szemlélődésben nem csak az egyes írások tartalma, hanem azok levéltári háttere legalább ennyire érdekelt.

Előbb azonban nem árt kiemelni a szokványos ünnepi szám találó mivoltát. A gyűjteményes kötetet összeállító barátok, tanítványok lemondva a tisztelgő írások begyűjtéséről, közvetlenül az ünnepeltet szólaltatják meg válogatott tanulmányai közreadásával, Mikszáth Kálmánéhoz hasonlítva habitusát. A levéltári anyagok értékelő kiadása ugyanis magán hordja az életben is anekdotázó történészként jelentkező stílus béli jegyeit. Már csak a hozzáférhetőség miatt is nélkülözhetetlen vállalkozás.

Talán „ad fontes!” lenne a helyes kiindulópont és életvitelnek mondható hozzáállás a közreadott témák rangsorolásában, ami eredetiségről tanúskodik a narratívák világában. Számára a hitelesség mérvadó, de ez csak levéltári anyagok megszólaltatásával érhető el. Itt azonban bizonyosfokú „hiszékenység” érzékelhető, amennyiben nem él a forráskritika bevonásával. Ez annyit jelenthet gyakorlatilag, hogy felhasznált forrásai eleve nem szorulnak más forrásokkal összevetésre. Ahhoz, hogy a tárgyak kiválasztása mennyire lépi túl az „ingerküszöböt”, a fellelt anyag ritkasága is játszik szerepet. Ress Imre ugyanis a felfedező kíváncsiságával veszi kézbe és vizsgálja a fellelt anyagot. Ebben nem csupán a forrás ismeretkiegészítő, hanem inkább ritkaságszámba menő mivolta is ingerli kutatási szándékát.

Két tanulmány kútfője különösképpen felkeltette a figyelmét, ill. szolgáltatott annak publikációs vetületét. Kállay Béni ismételt feltárása ellenére meg kellett lenni a szolgálatában állt Henri Moser személyét és szerepét Bosznia-Hercegovina vonatkozásában. Miután kirendeltsége helyén, a Haus-, Hof- und Staatsarchivban nem lelt kellő nyomokat, kiderítette, hogy a keresett személy emlékirata a Berni Történeti Múzeumban (HMB) érintetlen állapotban lelhető. Ress Imre utána járt és a helyszínen győződhetett meg róla, mennyire újat tartogatott számára az iratanyag.

Másik meglepetésként érte az „Eötvös Coll.” feliratot viselő porosodó gyűjtemény, aminek betárolásához egyik kolléganője kérte segítségét. A felfedezés ebben az esetben is tanulmányt eredményezett, történetesen Hugo Kleinmayr tevékenységével kapcsolatosan ismerteti az intézményben a germanisztikai oktatást.

A vaskos kötetben lelhető tanulmányok földrajzilag és tematikailag egyrészt a horvát–magyar békétlenséget,

másrészt Kállay Béni és Tallóczy Lajos idevágó tevékenységével összefüggésben Bosznia-Hercegovina súlyponttal a „jugoszláv” Balkánt érintik, emitt hangozva ki a Habsburg Monarchia külpolitikáját a kiegyezés korában. De nem tér ki a nyugat-magyarországi (mai burgenlandi) horvátokat érintő sorskérdések elől sem. Ebben a vonatkozásban többé-kevésbé mérvadó horvát anyanyelve.

A könyv első fejezetében elhelyezett herceg Esterházy Pál, a diplomata és Andrássy Gyula közös külügyminiszterkénti bemutatásával, valamint Tisza István Balkán-tervein keresztül a Habsburg Birodalom bonyolult külügyeit feszegeti, nem utolsósorban Magyarország helyzetét és „birodalmi” szenvedelmét tekintve. Meg kell jegyezni, Ress Imre semmit el nem hallgató tárgyilagosságot célzó, a nemzeti egyoldalúságon felülemelkedő látásmódját, ügyelve a pártatlan szemlérték betartására. Ebbe mégis beleférnek az érintett felek előítéletekből származó egymással szembeni fenntartásai. Ehhez idéz Franz Kuhn hadügyminiszter naplójából, ahol nyomorult alaknak, honvéd-paprikajancsinak, beképzelt ravasz és furfangos cigánynak nevezi idősebb Andrássy Gyula külügyminisztert. (41. old. folyt.) Éppen ezért meglepő „tapintatossága”, amennyiben nem említi az alsó-ausztriai horvátok felszívódásának „ősoját”, II. Miksának a letelepedésüket korlátozó, 1572. évi titkos rendelkezését.

Külön anekdota gyűjteménybe illők a mindenkori politikai légkörre valló levéltári mindennapok, amikben nem kizárólag a rátermettség és szorgalom, hanem ugyanúgy a személyes kapcsolatok is belefolytak a pályák alakulásába, nem nélkülözve az intrika titkos fegyverét sem.

Ress Imre nem kizárólag a szakmájából, sokkal inkább a hivatásának élő elkötelezett szakember, és bizton remélhető, hogy méltó helyet foglal el a kortársairól alkotott emlékezetben, mint ahogyan ő is szellemesen, kritikát sem nélkülözve rajzolta meg a kiegyezés korának Bécsben tartózkodó levéltáros-történeteit.

Ress Imre: Nemzet, birodalom, identitás. Válogatott tanulmányok. Magyar Történeti Emlékek, Értekezések. HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet, Budapest, 2024, 545 old.

deák

Találkozunk!

CSERKÉSZBÁL

2026

2026. OKTÓBER 3.

Támogasd az argentin magyar cserkészteket!

Hozzájárulásoddal továbbra is felejtethetlen élményeket, táborokat és életre szóló barátságokat biztosíthatunk az argentin magyar közösségünk fiataljainak.

Köszönjük támogatásodat!

Kövess minket!

Facebook: Cserkészszál Argentína

Instagram: @cserekesz.argentina

A cserkészek nevében

Jó Munkát kívánok!

Lovrics Alexandra,
a bál főszervezője

<https://short-url.cer/1uL4r>

Olvasd be a QR-kódot a telefonoddal!

Szánj 2 percet az űrlap kitöltésére!

KÖDÖBÖCZ GÁBOR

Megtartó varázslat

J. A. emlékére

Sokat adtál a szép szóra
Sajgó hiány vitt Szárszóra
Jött vad kerék semmi sodra
Mamához vitt vánkossodra

Véges és végtelen

Életünk egy időablak
Szárnya van a pillanatnak
Mint ökörszem ágról ágra
Riadozunk a világra

SPORT

Ilyen foci-világbajnokság még nem volt

Véget ért a 2026-os labdarúgó-világbajnokság. Míg a döntő győztese – Spanyolország – nem számít kuriózumnak (2010-ben már egyszer elhódította a tróféát), addig a torna egyéb fejleményei annál inkább.

A történelemben először rendeztek hárman együtt foci-világbajnokságot: az Egyesült Államok, Kanada és Mexikó. Egy bő hónap leforgása alatt 16 különböző helyszínen 104 mérkőzést játszottak le. Ilyen foci-vb még nem volt. E gigantikus szám mögött szintén újítás áll, hiszen idén már 48 ország indulhatott el az eddig szokásos 32 helyett. A verseny szervezőjét, a Nemzetközi Labdarúgó-szövetséget (az NLSZ-t), sok bírálat érte emiatt; többek között pénzélességgel vádolták, és azzal, hogy a futballminőség rovására megy például Irak, Curaçao vagy a Zöld-foki szigetek részvétele. Ebben viszont nem lett igazuk. Egyrészt, mert jogos és ésszerű is lehet a FIFA hivatalos álláspontja, miszerint a bővített létszám által új országokba is eljut a sportág, másrészt azért, mert ezek a számunkra ismeretlen országok sorra hozták a meglepetéseket. Talán pont az előzetesen megmólygott Zöld-foki szigeteket érdemes kiemelni, amely csoportmérkőzésein a spanyolokkal, az uruguayiakkal, valamint a szaúd-arábiaiakkal is „ikszelt”. Innen továbblépve a legjobb 32 csapat között, a később döntőt játszó Argentína ejtette ki a vb-újoncot, de ők is csak hosszabbításban.

Bár hivatalosan a három említett ország közösen rendezte meg a 23. futball-világbajnokságot, ténylegesen mégis az lehetett a nézők benyomása, hogy az esemény az USA egyedüli produkciója. Míg Mexikó és Kanada külön-külön 13 meccsnek adott otthont, addig egyedül az Egyesült Államok 78-nak. Az egyébként az amerikai futball bajnokság döntőjére, a Super Bowl-ra jellemző félidei show-t most először egy foci-vb döntőjében is láthattuk, ami így a szokásos negyedórás szünetet megduplázta. Ez a sportág rajongóit többségében biztosan felbőszítette, talán egyedül Shakira üdítő fellépése jelenthetett vigaszt. Egy másik újítás az volt, bevezették, hogy minden félidőben kötelező ivószünetet kellett tartani. A FIFA ezt leginkább az embert próbáló hősséggel indokolta, de élni kell a gyanúval, hogy a rövid szünetek alatt generált reklámbevételek is igen kecsgetőek voltak. A pályán, illetve a partvonal szélén állók a hidratációs szünetet egyébként inkább kritizálták, mint helyeselték, mert megzavarta a játék folyamatát és az éppen gyengébb csapatnak kedvezett.

Térjünk a lényegre, a sportra térve: ismeretes, hogy a magyar labdarúgó-válogatott legutóbb 1986-ban vett részt világbajnokságon. Ezúttal egy Írország elleni vesztes kvalifikációs meccsen már tavaly novemberben eldőlt, hogy ebben 2026-ban sem lesz változás. Így számunkra más, megszokottan rokonszenves nációk iránti rajongás maradt, illetve sok világsztár szereplésének élvezete. Sajnos, volt en-

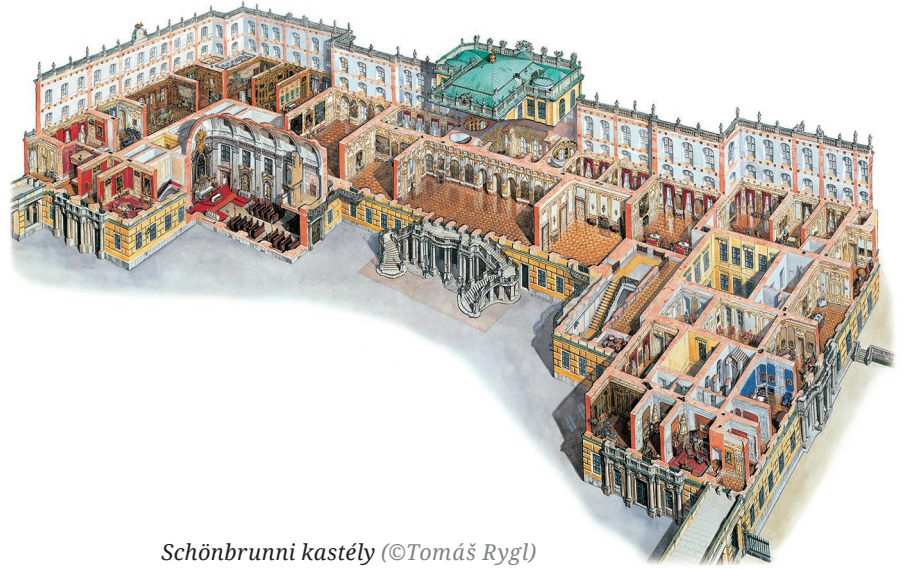
nek egy nosztalgikus szájíze is, hiszen sok, az utóbbi években meghatározó játékos, így Lionel Messi, Cristiano Ronaldo, Luka Modric, Neymar da Silva Santos Jr., Manuel Neuer vagy Mohamed Salah minden bizonnyal utoljára szerepelt foci-vb-n. Mindnyájan a harmincas éveik végén járnak, mi több, a portugál Ronaldo vagy a horvát Modric a 40-et is meghaladta még a torna kezdete előtt. Azért mégis „jó az öreg a háznál”, arról leginkább a 39 éves Messi tett tanúbizonyságot, hiszen 8 meccsen 8 góllal járult hozzá Argentína teljesítményéhez.

Míg a csoportmérkőzéseken és a kieséses szakasz elején még több nem várt eredmény született, addig a legjobb 16, illetve nyolc csapat között már kevesebb meglepetés érhet a szurkolókat. Idáig többnyire a már az elmúlt világbajnokságokon is domináló nemzetek jutottak el. Franciaország, Marokkó, Spanyolország, Belgium, Anglia és Argentína mellett ez Svájcnak és Norvégiának is sikerült, mégis meglepetés. Meg az is, hogy az egykor oly erős Németország a 2014-es világbajnoki cím óta továbbra is lesújtó teljesítményt produkál. Most éppen Paraguay jelentette számukra a megálljt, méghozzá már az első kieséses mérkőzésen. Az osztrák válogatott 1998 után szerepelt újra világbajnokságon. Az előzetes, részben nagyon merész vágyak elenére viszont a csoportkörből is csak üggyel-bajjal jutottak tovább. A legjobb 32 között búcsúzniuk kellett; a későbbi világbajnok, Spanyolország, 3:0-al hozta ellenük a papírformát.

A házigazda USA később esett ki a nyolcaddöntőben Belgium ellenében. Bár a torna alatt végig szolid teljesítményt nyújtottak, az újságok és különböző médiafelületek velük kapcsolatosan mégis teljesen másról tudósítottak, és teszik azóta is: a történelemben először fordult elő az, hogy egy már kiosztott piros lapot visszamenőleg semmisé nyilvánított a FIFA. Így az Egyesült Államok egyik elvileg eltiltott játékosa a belgák ellen mégiscsak pályára léphetett. A rossz nyelvek szerint az eset legfelsőbb politikai nyomásra történt. Végül mégis feleslegesnek bizonyult, hiszen Belgium könnyedén, 4:1-re nyerte meg a mérkőzést.

A torna bronzmeccse szédületesre sikerült, hiszen Franciaország négy, Anglia hat gólt rúgott. Az ezek után várva várt spanyol-argentín döntő így fergetegesnek ígérkezett; mégsem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. A játékot leginkább a kék-fehér mezest latin-amerikaiak miatt végig durvaság jellemezte, amit egy játékidőn belül, illetve egy játékidőn kívül kiosztott piros lap is bizonyít. Az egész világbajnokság alatt meggyőző és magabiztos Spanyolország ettől sem riadt vissza, igaz, most, ilyen nehezített körülmények között a hosszabbítás 106. percéig kellett várni a kiütésre. A mindent eldöntő gólt a Barcelona focistája, Ferran Torres szerezte. Úgy hiszem, találkozunk még vele...

BÖLCSKEY-MOLNÁR DÁVID

Schönbrunni kastély (©Tomáš Rygl)

JELEN SZÁMUNK KÉPEI

Rendhagyó kiállítás Prága belvárosában

A kiállított alkotások maguk is rendhagyóak. A Prágát ábrázoló festmény például mintegy 30 négyzetméteres, és a kolostor hatalmas tereiben nyílt először lehetőség arra, hogy teljes egészében bemutassák a nagyközönségnek. A város valamennyi háza és műemléke eredeti formájában, ugyanakkor méretarányosan jelenik meg a képen. A perspektivikus ábrázolásnak köszönhetően a térbeli viszonyok sík felületen is jól érzékelhetők, így a szemlélőnek olyan benyomása támad, mintha madártávlatból tekintene a városra.

A festmény kicsinyített változata Prága panorámatérképeként is megvásárolható. Az utcanevekkel ellátott kiadvány nemcsak művészi alkotás, hanem praktikus térkép is, amely különösen azok számára nyújt élményt, akik az intuitív tájékozódást és a rácsodálkozás örömeit részesítik előnyben.

Sokak számára ismerős lehet ez a vizuális élmény Budapest vagy Bécs kapcsán is, hiszen a festőművész mindkét várost megörökítette hasonló stílusban, bár ezek az alkotások jóval kisebbek, mindössze három négyzetméteresek.

Budapestről a belvárost ábrázoló kiadvány jelent meg, amelynek hátoldalán a város történetének legfontosabb eseményei és információi mellett néhány kiemelkedő műemlék – például a Szent István-bazilika és a Mátyás-templom – metszeti rajza is látható, feltárva azok belső térszerkezetét.

Bécsről és nevezetességeiről több kiadvány is készült, többek között a Hofburgról (császári udvar), a Schönbrunni kastélyról, valamint Salzburg és az osztrák kastélyok térképéről. A Schönbrunnról készült térkép valójában egy különleges metszeti ábrázolás: a kastély tetőszerkezetének egy részét eltávolítva szinte valamennyi helyiség és annak berendezése is megtekinthető. Így azok is virtuális sétát tehetnek az épületben, akiknek nincs lehetőségük személyesen ellátogatni oda. A kiadvány emellett értékes ajándék lehet olyan családtagok vagy ismerősök számára is, akik nem tudtak részt venni az utazáson.

A művész térképeit folyamatosan aktualizálja. Nem egyszer fájó szívvel festi át azokat a városrészeket, ahol régi épületek és műemlékek helyén, vagy egykori foghíjtelken üzleti célú beruházások eredményeként új épületek emelkedtek.

A kiállítás egyik legnagyobb szenzációját a várostérképek mellett az a mintegy 30 metszet jelenti, amelyek Prága legfontosabb műemlékeit mutatja be. Az épületeket felülről vagy oldalról „kettévágva” ábrázolják, lehetővé téve a belső terek és a szabad szemmel nem látható részletek bemutatását is.

A festőművész nekem írott levelében így nyilatkozott munkamódszeréről: „Perspektivikus ábrázolásban dolgozom, és ennek alapján építem fel az épületek magasságát, a tetőszerkezeteket, valamint eldöntöm, hogy a belső és külső részek közül melyek a legfontosabbak a néző számára. Ezt követően eltávolítom a kevésbé lényeges falakat, és kiemelem az épület belső és külső terének érdekes részleteit. A dokumentációhoz minden rendelkezésre álló fényképet felhasználok, és gyakran videó-felvételeket is készítek, különösen olyan belső terekben, ahol nincs elegendő távolság a megfelelő nézőpont kialakításához – például szűk folyosókon, templombelsőknél vagy gyenge fényviszonyok között.”

Röviden a festőművészről:

TOMÁŠ RYGL 1968-ban született a cseh Jihlavában (Igla). A város középkori eredetű, gótikus–reneszánsz karakterű, egykor városfállal körülvett település, amelyben jelentős számú barokk épület is található.

Már négyéves korában elkezdett rajzolni, fantáziáját követve; 8–9 évesen házuk környezetét, tízévesen pedig az egész várost felülnézetből ábrázolta. Amikor Brnóban (Brno) járt középiskolába, a város barokk belvárosát próbálta városfalakkal együtt rekonstruálni.

Munkásságára döntő hatást gyakorolt egy régi, fekete-fehér reprodukciót tartalmazó könyv, amelyben Giovanni Battista Piranesi, Canaletto és Rudolf von Alt műveit látta. Ekkor végleg az ő hatásuk alá került.

Felvételt nyert a Prágai Képzőművészeti Akadémiára, ahol több professzor tanította. Két év elteltével azonban konfliktus alakult ki egy új tanár és több hallgató között, mivel a realiztikus ábrázolást is kedvelő növendékeket az oktató durva hangnemben elutasította, sőt megfenyegette.

Ezt követően átiratkozott a grafikai szakra, ahol elsajátította a sokszorosító grafika különböző technikáit, többek között a rézkarcot, a száraz tű technikát és a fametszetet. Egy müncheni magángalériában több társával közösen kiállította munkáit, ahol meglepetésére valamennyi alkotása elkel.

A későbbiekben a konfliktusos oktató elhagyta az akadémiát, ő pedig befejezte tanulmányait a festőszakon is. Az épített örökség tanulmányozása során különösen megragadta a tervezés szakrális harmóniája és a történeti korszakokon átívelő szimbólumrendszerek világa, amelyeket a korábbi építészek tudatosan alkalmaztak. Ez a harmónia sok esetben a várostérképeket szemlélőket is erősen magával ragadja.

További információk a kiadványokról:
coordinator.wien@gmx.at

OLSZEWSKI ÁGNES

MÉRLEG

A SMIKK 50 ÉVE

Az idén 50 éve, hogy 1976. február 29-én a zürichi HOTEL INTERNATIONAL I. emeleti nagytermében 400 fős közönség jelenlétében, az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc 20. évfordulójának jegyében megalakult a nyugati magyar emigráció egyik legaktívabb szellemi köre a **Svájci Magyar Irodalmi és Képzőművészeti Kör – SMIKK**.

A kör alapításának kezdeményezői **Magyari Sándor** közgazdász(+), **Bozsoki János** (+) a Zürichi Magyar Egyesület akkori elnöke és **B. Szabó Péter** gépész- és üzemmérnök, az 1968-as Prágai Tavasz politikai menekültje voltak.

Az alapító okiratot 31, Svájcban élő irodalmár és irodalombarát írta alá. A kör átlagban mintegy 300 főnyi tagságát főleg svájci, nyugat-európai és kisebb mértékben magyarországi magyarok, irodalmárok és irodalom barátok képezték.

Első elnöke 16 éven át a délsvájci Luganóban élt **Saáry Éva** író és képzőművész volt, majd másfél évig **Dr. Czettler Antal** jogász, 1993-tól máig **B. Szabó Péter**, aki az alakulástól kezdve a Kör szervezőtitkári, kiadványkiadói és terjesztői teendőit is ellátta. Ez utóbbi teendőkben felesége **Szakállós Márta** is elévülhetetlen érdemeket szerzett.

A SMIKK legjelentősebb teljesítménye 12 luganói és 7 magyarországi tanulmányi

konferencia, a Luganói Tanulmányi Napok (LTN) megrendezése és az ott elhangzott előadások könyvalakban történt megjelentetése volt. Ezek közül kimagaslók a KERÉNYI KÁROLY ÉS A HUMANIZMUS c., a SMIKK első kiadványa, majd a háromrészes MAGYAR MÉRLEG, a 3 részes GESTA HUNGARORUM, az ERŐVONALAK - a két világháború közti magyar szellemi életben, ARCOK ÉS ESZMÉK – a nyugati magyar irodalomban –, a SZÜKÜLŐ VAGY TÁGULÓ HORIZONTOK – magyarok a változó világban, de különösen az 1956 A BEFEJEZETLEN FORRADALOM c. konferencia tanulmánykötete. A hévizi **Csokonai Vitéz Mihály Irodalmi és Művészeti Társaság** megalapításában a SMIKK-nek jelentős szerepe volt. A velük közösen megrendezett négy tanulmányi napok közül kiemelkedik a „KI FÉL A NYUGATI MAGYAR IRODALOMTÓL ?” c. konferencia, amelynek előadásai azonos címmel könyv alakban is kiadásra kerültek.

A SMIKK kiadásában jelent meg **Fónay Jenő** 56-os halálraítelt visszaemlékezése MEGTORLÁS címmel. A svájci Fribourgbán élt **Major-Zala Lajos** író-költőnek a SMIKK hat kötetét jelentette meg. Legutóbb pedig a SMIKK elnökének B. Szabó Péternek három műve a BOLYGÓ MAGYAR c. verseskötet (2021), a SZABADSÁG ÉS ÖNRENDELKEZÉS c. életmű kötet (2022), és a SVÁJ-

CI JURA KANTON AUTONÓMIÁJA, HARCA ÖNRENDELKEZÉSÉÉRT c. dokumentumkötet (2022), **MEDITÁCIÓK**- versek (2023) és Dumbaridisz Imre László kísézőzenéje szólófuvalára, – magyar–német nyelven, **ROSARIUM** – versciklus és Dumbaridisz Imre László három latin nyelvű AVE MARIA szerzeménye (2025), magyar–német nyelven, **ELMÉLYÜLÉS** versgyűjtemény (2026) részben megzenésítve magyar–német nyelven került kiadásra. Az évek során a LTN több mint 200 előadójának többsége a nyugati magyarság soraiból, kisebb hányada a Kárpát-medencéből került ki.

A SMIKK mindvégig önerőből – tehát támogatások nélkül – végezte tevékenységét. A hiányzó anyagi alap nélkül a szükséges pénzügyi kiadások túlnyomó részét B. Szabó Péter fedezte.

Nem sikerült megvalósítanunk, hogy a SMIKK tanulmánykötetek kellő mértékben eljutottak volna a Kárpát-medencében élő magyar olvasókhoz is. Olyan mulasztás, amit a SMIKK hiányzó anyagi fedezete, de nem kevésbé a hazai kultúrpolitika érdektelensége, de inkább politikai és világnézeti ellenállása okozott és okoz máig is.

Tervben van a SMIKK konferenciák tanulmányköteteiből olyan válogatás, melynek mondanivalója ma is időszerű.

B. SZABÓ PÉTER, Zürich

AZ ERDŐKTŐL A FOLYÓIG

(Széljegyzetek Murányi Sándor Olivér A szél hangjai című kötetéhez)

Petőfi Sándor félreérthetetlenül írta versbe, hogy a természettel, melyet a dicső jelzővel látott el, a nyelv nem képes versenyezni. E felismerés sem tántorította el attól, hogy maga ne írjon olyan verseket, melyek tájleíró líra besorolással a költői hagyomány értékes darabjaiként tartandók számon. Azóta (természetesen) e költészeti változat, így Ady Endre, majd József Attila felfogásában és költői gyakorlatában, igazodott a változó külső körülményekhez, nem egyszer a város is táj lett, nem szólva arról, hogy a folyam, a Duna történeti példázattá nemesedett. Jókainál a természet nem egyszer önálló életre kelt, a hazai-közei és a messzi-külföldi egyaránt, pompázatos színekkel, különleges növény- és állatvilággal feldúsulva. Egy 21. századi szerző számára a múlt idők tájsejtelmének követése kétséges volt, nemcsak a költői nyelv, hanem a táj, a természet sem maradt érintetlen az ember birtokló törekvéseitől.

Murányi Sándor Olivér három novelláskötetből összeszerkesztett, szép fényképekkel gazdag válogatásának elbeszélései annak nyomába erednek, mit kezdhet egy önmagát kereső író a táji környezetben; vajon a környezet segít-e abban, hogy önmagára leljen ebben a táji környezetre veszedelmet hozó világban? Ellentmondásosan fogalmazva állítható, hogy ezekben az elbeszélésekben nem sok minden történik, ugyanakkor szinte minden megtörténik. Másképpen úgy írhatnám: kevésbé a külső cselekmény fordulatossága lesz fontossá az egyes szám első személyű történetmondásban, hanem annak a viszonynak, felismerésnek, rádöbbenésnek elbeszélése, amely hatalmába keríti, mikor medvelesre indul, vagy a Duna-deltában „harcsázás”-ra szánja el magát. Miféle találkozás valósul meg az egyre szűkebb térre szorított medvék és az én-elbeszélő között: milyen szembesülésnek lehetünk tanúi egy óriásharcsa kifogásakor? Hogyan értelmeződhet az erdei barangolásokra hűséges

sen kíséző weimari vizsla, a neve ellenére barátságos, hűséges, szépséges Jágó? Olyan történetek bontakoznak ki, amelyek a fenyegedtségről mondanak megrázó epizódokat, egy valaha feltehetőleg létezett harmónia megszűnéséről, a „kizökkent idő”-ről, melyet „helyretolni” már nemigen akad erő, de figyelmeztetni, újra-gondolni, menteni a menthetőt igen. A feszültség olyan jellegű konfliktusokból származik, melyeket a megfontolatlanság, a rövidlátás, a természet javaival való felelőtlen bánás okoznak.

A színhely az erdélyi erdők, havasok világa és a Szentendrei-sziget Dunapartja. A szereplők növények, állatok, emberek, közülük kiemelkedik az erdők-mezők titkainak tudója, Lukács, a vadőr, kit zergevadászatán éppen úgy látunk, mint Kanada medvék-lakta vidékét bejárva. A célra törő előadás nem érzeleg, nem tartalmatlan kétségbeesést fejez ki, nem panaszkodik, hanem leírja a látottakat, elbeszéli a történeteket, mert minden elbeszélésben történik valami, ami nemcsak önmagáért fontos, hanem mert az értelmes létezésért vívott néma küzdelem darabja. Ezen a vonalon kapcsolódik néhány, immár történelemmé lett korhoz az elbeszélő. Két elbeszélésében emlékeztet a romániai diktatúra sötét esztendeire. Az uralkodó ideológia képviselői számára csak az Egyház és az a pap kaphatott meglehetősen szűkre szabott helyet az országban, a társadalomban, amely-aki feladta elveit, az egyház tanításait magatartásával megtagadta. Két olyan, nyugodtan leírható, hős pappal ismerkedünk meg, akit a diktatúra nem tudott megtörni. Sújtotta bár börtönnel, kínzással, kényszer-munka-táborral, alázhatta meg fondorlatos módon és kegyetlenséggel, hitük, elszántságuk, hogy hívek maradnak fogadalmukhoz, megóvták őket a megalkuvástól, melynek minden formáját csöndes ellenállásukkal utasították el. Csöndes szavúk ezek az elbeszélések, annál inkább be-

szédes a csönd, mely a töretlen hitű papokat a közösség lelki ereje erősítésének szolgálatába állította. A közeli múlt történelme és a jelen természet-féltése összeér ezekben az elbeszélésekben, klasszikus novella-formát képezve. Visszafelé mutatnak erdélyi elbeszélői hagyományokra, előre tekintenek az ökológiai egyensúly helyreállításán munkálkodók felé. A nyelv nem kíván a természettel versenyezni, pusztán olyan megjelenítések-re ösztönöz, melyek az elbeszélőt a nyelv és a természet nyelvének kihallgatására készítetik. Hogy tanúsíthassa: állatnak, növénynek, embernek, havasoknak és folyónak, kinek-kinek külön és másira utalva, helye van a Földön, összetéveszthetetlen, megfigyelni és följegyezni szerföltött érdemes élete. Így a kötet egész, jóllehet nem összefüggő, mégis össze/együttolvasható történetként funkcionál. Az elbeszélő arról beszél, ami életét valamire kizökkent, kiigazítja, reményei szerint elhe-tőbbé teszi. Székelyudvarhely küldte az irodalomba Murányi Sándor Olivért, a havasok látják Lukács vadőrrel medvelesen, farkast, hiúzt megpillantva; a Duna partján beszéd-be elegyedve a folyamattal. Világunkról szólnak az elbeszélések, valamint a reményről, hogy ember és természet találkozása mégis megtörténhetik. Ezáltal kiteljesedhet, amit létezésünknek nevezhetünk.

Murányi Sándor Olivér, A szél hangjai. Lazy Könyvkiadó, Szeged, 2025, 195. lap. (A színes fotók jórészt a szerző készítette.)

FRIED ISTVÁN

Gefördert aus den Mitteln der Volksgruppenförderung des Bundeskanzleramtes

BÉCSI NAPLÓ

AZ AUSZTRIAI MAGYAROK LAPJA

Kiadja az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége

Levelezési cím: A-1011 Wien, Postfach 58.
Web: www.kozpontiszovetseg.at
<https://www.becsinaplo.at>

Tel./Fax: 00 43 1 532 60 49

E-mail: becsi.naplo@gmail.com

Zweimonatsblatt der UngarInnen in Österreich.
Eigentümer, Herausgeber, Hersteller und Verleger:
Zentralverband Ungarischer Vereine u.
Organisationen in Österreich.
A-1010 Wien, Schwedenplatz 2/I/8.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG:

Bodó Barna (Temesvár), Csáky Pál (Pozsony), Czellar Judit (Genf), Gömöri György (London), Jánosi Zoltán (Budapest), Kovács István (Budapest), Kovátsné Németh Mária (Győr), T. Kovács Péter (Budapest), K. Lengyel Zsolt (Regensburg), Papp László (New York), Radics Éva (Bad Tatzmannsdorf), Sárközi Máttyás (London), Szakály Sándor (Budapest), Zakar Péter (Szeged).

SZERKESZTŐSÉG:

Benyák Mária, Deák Ernő (főszerkesztő), Fetes Kata, Kántás János, Lengyel Ferenc, Martos Péter, Veit Zita

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Uzsák Zoltán
GAZDASÁGI INTÉZŐ: Deák Sonja

MUNKATÁRSÁK:

Ádám Ágnes (Bécs/Budapest), Bölskey-Molnár Dávid (Bécs), Bika Julianna (USA), Birtalan Iván (Bécs/Budapest), B. Szabó Péter (Zürich), Csinta Samu (Kolozsvar), Csire Márta (Bécs), Cs. Varga István (Eger), Fried István (Budapest), Katona András (Szeged), Keszég Kornél (Berlin), Nagymihály Zoltán (Budapest), Neszméri Tünde (Dunaújfalú), Paládi Renáta (Ungvár), Palágyi István (Prága), Reményi György (Grenoble), Rimpler Diána (Bécs), Tamási-Orosz János (Budapest), Tómos Margaréta (Szabadka), Varga Gabriella (Budapest), Margarete Wagner (Bécs), Zolcer János (Kisvárd)

BANKKONTO: 004-46793, BLZ: 20111, Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG., IBAN: AT57201110000446793 • BIC: GIBAATWW

ELŐFIZETÉS egy évre:

Ausztriában 30 Euro, Magyarországon 6500 Ft, Nyugat-Európában 30 Euro, vagy annak megfelelő összeg, tengerentúl 35 dollár, Szerbiában: 3500 dinár, Szlovákiában egyes számok eladási ára: 5 Euro.

TERJESZTŐINK:

Amerikában: Andrew Rekey, Oakland, CA
E-mail, az újság számára: BecsiNaplo@yahoo.com
Bankátutalás: Hungarian Freedom Fighters Inc. San Francisco Area Chapter, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856

Angliában: Lindop Márta, Email: martalindop@hotmail.com, Co-op Bank 08 90 66 10436237

Hollandiában: Deuten-Makkai Réka

E-mail: federatio_hollandia@yahoo.com

Tel.: 0031 6 144 250 84

IBAN: NL81 INGB 0002304058

Kanadában: Pannonia Books Ltd., Toronto,

Magyarországon: Librotrade Kft., H-1656, P. O. B. 126, H-1173, Budapest, Pesti út 237. Bank folyószámla: KHB Rt. 10402166-21638181-00000000.

Németországban: Dr. Klement Kornél, BUOD, Ringstrasse 16, D-63128 Dietzenbach

Svájcban: Ria Meszlényi, Basel,

E-mail: ria.meszlényi@gmail.com

Tel.: 061 331 11 38, Mobil: 076 468 05 20

PostFinance, Mária Balla Meszlényi, Konto-Nr.: 15-508825-5, IBAN: CH89 0900 0000 1550 8825 5, BIC POFICHBEXXX

Svédországon: Szöllösi Antal, S-127 24

Skärholmen, Box 176. PlusGiro Nr.: 756987-4.

Szerbiában: Tómos Margaréta

E-mail: margareta.tomo@gmail.com

Szlovákiában: Benyák Mária

E-mail: mariabenyak@gmail.com

Névvel vagy betűjellel megjelent cikkekért szerzőik felelnek és nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét. Kéziratokat (fájlokat) nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Gefördert aus Mitteln der Volksgruppenförderung

Druck: Monocopy Nyomda
H-9200 Mosonmagyaróvár, Juhar u. 16.